

S. Sayısı : 244

Sermayesinin tamamı Devlet tarafından verilmek suretile kurulan iktisadî teşekküllerin teşkilâtı ile idare ve murakabeleri hakkında kanun lâiyhası ve Muvakkat encümen mazbatası (I/1037)

T. C.

Başvekâlet

Kararlar müdürlüğü

Sayı: 6/1954

10 - V - 1938

Büyük Millet Meclisi Yüksek Reisliğine

Sermayesinin tamamı Devlet tarafından verilmek suretile kurulan iktisadî teşekküllerin teşkilâtı ile idare ve murakabeleri hakkında İktisad vekilliğince hazırlanan ve İcra Vekilleri heyetinin 5 - V - 1938 tarihli toplantısında Yüksek Meclise arzı kararlaştırılan kanun lâiyhası esbabı mucebesele birlikte sunulmuştur.

Başvekil

C. Bayar

Sermayesinin tamamı Devlet tarafından verilmek suretile kurulan iktisadî teşekküllerin teşkilâtı ile idare ve murakabeleri hakkındaki kanun lâiyhasının esbabı mucibe mazbatası

Büyük sanayi hareketi neticelerinden birisinin de, sanayileşmiş olsun, henüz sanayileşmemiş bulunsun, veya sanayileşme yolunda olsun, bütün dünyada Devletlerin vazife ve mesuliyet hududlarını genişletmek şeklinde tecelli etmiş bulunduğu malumdur. Millî varlık ve millî kurulma ve korunma mülâhazaları bu hudud içine heman daima bir çok ekonomik karakterli işleri de almış ve dolayisile bu işlerin icabat ve tekniğini de beraberce benimsemek zaruretini doğurmuştur.

Şef 8 son teşrin 1937 tarihinde, Büyük Millet Meclisi kürsüsünden irad buyurdıkları nutuklarda:

«Ekonomik kalkınma, Türkiyenin, hür, müstakil, daima daha kudretli, daima daha refahlı Türkiye idealinin bel kemiğidir.»

Sözleriyle, bu bakımlardan Cümhuriyet Hükûmetine düşen vazifelerin ehemmiyetini de en kesin bir surette ifade etmiş bulunuyorlar.

Cümhuriyet Hükûmeti, ferdi sermaye ve kudretin yetmediği veya şimdilik gitmediği veya millî kurulma ve korunma ihtiyaçlarının kesin zaruret gösterdiği sahalarda millî varlık davamızın gereklendirdiği bir çok vazifelerin ifasına koyulmuş bulunuyor.

Bu vazifelerinde muvaffak olabilmesi için bütün dünyada olduğu gibi her birine aid teknik icabları da beraber almak suretile karşılaşmakta ve bu bakımdan mevzuatımızda bazı tadiller ve bazı yeni ilâveler ihtiyacı duymaktadır. İlişik olarak sunulmakta olan lâiyha, bu ihtiyacı, Devlet idarî ve cari işleri bakımından tanzim edilmiş olan mevcud Divanı muhasebat ve malî kontrol usullerinden, Devlet iktisadî teşekkülleri teknik icabları bakımından lüzumlu görülmüş uzaklaşmayı ihtiva etmektedir. Tabiri diğerle kontrolden kaçınılmamakta ve fakat kontrolün daha müsbet ve daha müsmir olması derpiş edilmiş bulunmaktadır.

Şef, 8 son teşrin 1937 tarihli nutuklarında :

«Sermayesinin tamamı veya büyük kısmı Devlete aid ticarî sanayi kurumların malî kontrol şek-

lini, bu kurumların bünyelerine ve kendilerinden istediğimiz ve isteyeceğimiz ticarî usul ve zihniyetle çalışma icablarına süratle tevfiik etmek ».

Buyurmuş oldukları gibi, yine kendilerinin işaret ve ilhamı olan Parti programımızın 15 nci maddesinde de aşağıdaki direktifi vardır :

«Kapitalinin çoğu veya tamamı Devletin olan endüstriyel kurumların finansal kontrolleri, tecimel olan özlükleri gereğine uygun surette düzenlenecektir.»

Lâyihanın ihzârı için, muhtelif memleketlerde mevud mevzuatı ve bu memleketlerde yapılmış tecrübeleri, millî vaziyet, mevzuat ve ihtiyaçla birlikte ayrı, ayrı tedkik için Divanı muhasebat reisinin başkanlık yaptığı bir komisyon teşkil edilmiş ve lâyihanın metni bu komisyon tarafından vücade getirilmiştir.

Kanun lâyihası, sermayesinin tamamı Devlet tarafından verilmek suretile kurulan iktisadî teşekküllerin müşterek ve umumî hükümlerini, bir arada toplamaktadır. Şimdiye kadar iktisadî sınaî ve ticarî sahalarda girişilen teşebbüsleri idare hususunda kurulan teşekküllere «Bank» adı verilmiş olduğu halde bu kanun lâyihasında umumî surette, «İktisadî teşekküller» tabirinin kullanılması, «Bank» adı dışında, kurul veya herhangi bir nam ile sermayesinin tamamı Devlet tarafından verilmek suretile kurulacak bütün iktisadî, sınaî ve ziraî, ticarî teşekkülleri de, lâyihanın hükümlerine tâbi tutulabilmek düşüncesinden ileri gelmiştir. Bu kanun lâyihası, sermayesi Devlet tarafından verilmek suretile kurulan teşekküllerin teşkilâtı ile idare ve murakiblerine aid uzuvları, murakabe uzuvlarının vazife ve salâhiyetleri ve birde bu teşekküller tarafından vücade getirilecek müesseseler hakkında hükümleri ihtiva eder.

Lâyihanın ilk maddesinde, kanun hükmünâtâbi olacak teşekküllerin tesbiti, İcra Vekilleri Heyeti tarafından tesbit edileceği yazıldıktan sonra ikinci ve üçüncü maddelerinde, bu teşekküllerin tâbi olacakları ve olmayacakları kanunlar, umumî tabirler ile gösterilmiştir. İktisadî, sınaî ve ticarî sahalarda girişilen herhangi bir işin başarılı olabilmesi, sırf bu cesit işlere aid esasların daima gözönünde tutulması ve bu esaslara uyulması ile kabil olur. Ferd veya Devlet, giriştiği bu nevi teşebbüslerde, bunlara aid esaslardan uzaklaşğit takdirde muvaffak olabilmek neticesini elde etmekten mahrum kalır. Bazı hizmetlerin ifası bakımından, bütün Devlet teşkilâtına tatbik edilen ve bu teşkilâtta esaslı faydalar temin eden kanunî hükümleri, iktisadî Devlet teşekküllerine de tatbik etmek, bu gibi teşekküllerin iktisadî, sınaî ve ticarî bünyeleri ve gaveleri icabından bulunan bütün muamelelerindeki sürat, sühulet ve seyyaliyete mâni olur. Su halde Devlet tarafından girişilecek iktisadî, sınaî ve ticarî teşebbüslerin idaresini bu cesit işlerin kendi hususiyetlerine uygun esaslara bağlamak ve Devlet teşkilâtının tâbi tutulacağı hükümlere bırakmamak zarureti meydana gelir. Bu itibar ile, kanun lâyihasının ikinci maddesinde, Devlet tarafından kurulan iktisadî teşekküllerin hususî hukuk kanunlarına göre idare edileceği ve üçüncü maddesinde de, umumî mülhak ve hususî bütçeler ile idare edilen daire veya sermayesinin en az yarısı Devlet tarafından verilmiş müesseselerin tâbi olacakları kanunlar ile Divanı muhasebatın murakabesi bu teşekküllerde cari olmayacağı hükümleri tesbit edilmiştir.

Dördüncü, besinci ve altıncı maddelerde, iktisadî Devlet teşekküllerinin idare uzuvları ile bu uzuvlardan, umumî heyetin teşekkül tarzı ve vazifeleri gösterilmiş bulunuyor. Burada göze çarpan eihet, umumî heyetin teşekkül ve teşekkül tarzındaki yeniliktir: Bu heyeti, Başvekilin reisliği altında, Maliye, İktisad ve Ziraat vekilleri ile Şûrayı devlet ve Divanı muhasebat birinci reislerinden ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Bütçe, Divanı muhasebat, Maliye, İktisad ve Ziraat encümenleri reis, reis vekilleri ile mazbata muharrirleri ve kâtiblerinden ve bu encümenlerin her teşriî esene için aralarından seçecekleri beser zattan ve umumî murakabe heyeti reisi ile millî bankaların idare meclisi reis ve umum müdürlerinden ibaret olmak üzere meydana gelir.

Basvekil ile diğer vekiller, Türkiye Büyük Millet Meclisinin azasından oldukları gibi Şûrayı devlet birinci reisi, en büyük idarî kaza ve istişare mercinin ve Divanı muhasebat birinci reisi de en büyük malî kaza ve murakabe mercinin hasında bulunur. Bundan başka, umumî heyet, her hangi bir iktisadî Devlet teşekkülünün umumî faaliyetini tertib ve tanzim etmek vazife ve salâhiyetine de malik olduğu eihetle her bir teşekkülün faaliyetinden mesul bulunan vekile de bu faaliyetin tertib ve tan-

zini müzakerelerinde yer vermek zarureti tahassül eder. Bu teşekküllerden her birini murakabe edecek heyetin başında bulunan zat ile millî bankalarımızın başında bulunan zatlerin de, umumî heyette yer almaları faydasız sayılamaz. Umumî heyet tarafından verilecek kararların tabettirilmesinden sonra bütün mebuslara dağıtılması kanuna konulmuş hükümlerden bulunması hasebile kendileri bütün iktisadî Devlet teşekküllerinin faaliyetlerini, yakından takip edebileceklerdir. Bu itibar ile, umumî heyetin beşinci maddede yazılı şekilde tesbit edilmesi muvafık görülmüştür.

Bahsınıza mevzu olan teşekküller, muayyen iktisadî, sınaî ve ticarî gayelerin temini uğrunda, Devlet tarafından verilmiş sermayeler ile kurulmaktadır. Böyle iktisadî Devlet teşekküllerinde, yapılan her hangi bir tasarruf veya muameleyi esaslı bir surette tedkik ile varılması istenen muayyen gayelere nazaran, her bir teşekkülün tasarruf veya muamelelerinden alınan iyi ve fena neticeleri tesbit etmek ve elde edilen bu iyi veya fena neticelere göre, bu teşekküllerin bünyelerine uygun faaliyetlerini veya icabında islahatlarını tertib ve tanzim etmek zarureti her an göz önünde bulundurulmalıdır. Bu zaruretin karşılanabilmesi iktisadî Devlet teşekküllerinin daimî ve müstemir bir şekilde, bu teşekküllerin yaptıkları işlerde hakkile vukuf ve intisap sahibi şahıslar tarafından yapılacak murakabenin vücubunu gösterir. Murakabe, idare, muhasebe ve teknik bakımından, iktisadî, sınaî ve ticarî bünye ve gayelerine uygun bir surette, iktisadî Devlet teşekküllerinin bütün muamelelerine sâri ve şamil bir tarzda yapıldığı nisbette, kendisinden beklenen fayda büyük olur. Bu itibar ile, murakabenin çok esaslı yapılması ve teşekküllerin bünye ve gayelerine uygun bulunması lâzımdır.

Murakabenin vücub ve hücumile hududur bu suretle anlaşıldıktan sonra bunu yapacak salâhiyetli uzvu tayin etmek icab eder. İlkönce iktisadî Devlet teşekküllerinde, sermayelerini veren şahsa nazaran, murakabeyi Devlet mallarına aid tasarruflarda murakabe vazife ve salâhiyetini haiz makama bırakmak hatıra gelebilir. Muayyen Devlet hizmetlerinin ifası bakımından, mali tasarruflarda çok iyi neticeler veren bu murakabe şekli, bahsınıza mevzu edilen teşekküllerde, hemen hemen imkânsız görülmektedir. İktisadî, sınaî ve ticarî sahalarara girişilen bir işin idare ve tanzimini, bütün şahısların tâbi oldukları usullere ve hükümlere bırakmak zarureti kabul olunmuş bulunduğu gibi bu sahalarda Devlet tarafından vücade getirilecek teşebbüslerin murakabesini de, aynı surette, bu teşebbüslerin bünye ve gayelerine uygun bir tarzda ayrı bir teşkilâta vermek, Devlet mallarında tatbik edilen murakabe usulünden, burada uzaklaşmak icab eder. Bu sebebler ile, «İktisadî Devlet teşekkülleri için bir umumî murakabe heyetinin teşkiline, vazife ve salâhiyetlerine dair hükümler, lâyihaya konulmuştur. Bundan başka, iktisad vekâletinin ve teşekkülle alakalı diğer herhangi bir vekâletin teftiş ve murakabe yapabilmelerini temin edecek esaslar da, lâyihada yer almıştır. Yedinci maddeden on dördüncü maddeye kadar olan maddeler, bu arz edilen esaslardan mülhem olmak üzere, iktisadî Devlet teşekküllerile bunların meydana getirecekleri müesseselerin murakabesine müteallik hükümleri ihtiva eder.

Lâyihanın on dördüncü maddesinden itibaren, iktisadî Devlet teşekküllerinin idare meclisleriyle umum müdürlüğüne, bunların bütçeleriyle bilânço ve kâr ve zarar hesaplarına aid hükümler bulunmakta ve yirmi dördüncü madde ile birlikte bunlar, bitirilmektedir.

Yirmi beşinci maddesile lâyihanın belli başlı, en esaslı kaidelerinden birine geçilmiş bulunuyor. Bu madde, her hangi bir iktisadî Devlet teşekkülü tarafından, elinde bulunan teşebbüsleri, hususî hukuk kanunlarına göre idare edilmek, kendisine bağıl olmak ve hükmî şahsiyeti haiz bulunmak üzere, kurulacak mahdud mesuliyetli müesseselere devredilmek hükmünü koyar. Lüzum ve zaruret halinde her hangi bir teşebbüsün böyle müessese haline getirilmesinden, İera Vekilleri Heyeti kararile sarfnazar edilebileceği gibi mahiyetleri ve buldukları mahaller itibarile, idarenin birleştirilmesinde fayda mülâhaza edilecek teşebbüsler bir müessese elinde toplanabilir.

Burada yeni bir hükmî şahsiyet telâkkisine karşılaşılmış oluyor. Filhakika, Etibank ve Denizbank kanunlarında, hükmî şahsiyeti haiz müesseseler kurulması esasları derpiş edilmesine nazaran, kanun vazımız tarafından, bu yeni hükmî şahsiyet telâkkisinin çoktan kabul edilmiş bulunduğu neticesine varılabilir. Aneak hususî hukuk sahasında, hakikî veya hükmî bir şahsın mamelekenden, ehliyet sahibi müstakil bir şahsiyet halinde, muayyen bir kısmını ayırmak ve bu kısım ile girişilen işlerden yalnız ayrılmış olan mamelek parçasını mesul tutmak suretile vücade gelecek teşebbüs ve

teşekküller bulunmamaktadır. Bu itibarla, hükmi şahsiyeti haiz olmak üzere kurulacak «Müesseseler», hususî hukuk sahasında, kendilerinden beklenen faydaları temin etmektен geri kalmak endişesini uyandırabilir. Bu hususa en büyük ve başlıca âmil olmak üzere, ticaret kanunlarında şimdiye kadar derpiş edilmekte bulunan ticarî şirketlerden hiç birine, bu müesseselerin benzememiş oldukları gösterilebilir.

Gaye, şu veya bu şekilde herhangi birine uymaktan ziyade, girişilen muayyen işleri yapabilecek hukukî ehliyete malik bir şahsiyet yaratmaktır. Hakikî şahısların haricinde, herhangi bir teşebbüs veya teşekkülün hukukî ehliyete sahip olabilmesi, bu teşebbüs veya teşekküle hükmi şahsiyet verilmesine bağlıdır. Kendisine böyle bir hükmi şahsiyet tanınmış olan teşekküllerden herbiri, hukukî ehliyete malik olur. Şu halde, ticarî şirketlerden herhangi biriyle bu kanuna göre, hükmi şahsiyeti haiz bulunmak üzere kurulacak müesseseler arasında, hukukî ehliyet bakımından hiçbir fark görülmez.

İktisadî Devlet teşekkülleri tarafından kurulacak hükmi şahsiyetlerden herbirinin bütün sermayesine, bu hükmi şahsiyeti kuracak teşekkülün tamamıyla malik ve sahib olması, esası görülmektedir. Böyle bütün sermayesine yalnız bir tek şahsın malik ve sahib olacağı bir hükmi şahsiyeti, şirket halinde meydana getirmeye imkân görülemez. Herhangi bir şirkette, muayyen bir ticarî gaye etrafında, en aşağı iki şahsın toplanmış olması lâzımgelir. Bahse mevzu edilen hükmi şahsiyetlerin bütün sermayesi, bir tek şahsa aid olacağına nazaran, burada, şirket tarzının kabul edilmesi, kurulacak hükmi şahsiyetlerin farazî olmasını intaç eder. Bu itibarla, böyle farazî şirketlere yer verilmesinden ziyade «müessese» namı altında, yeni bir hükmi şahsiyet vücuda getirilmesi daha muvafık olacağı neticesine varıldığından lâyiha, busuretle tertib ve tanzim edilmiştir.

İktisadî bir Devlet teşekkülü kurulduktan sonra bu teşekkülün içindeki teşebbüsleri, Böyle müesseselere devretmeye mecbur tutulması, girişilen herhangi bir işin seyrini, yalnız başına takib ile bunun iyi ve fena cihetlerini yakından tedkük ve muvafık olan ve olmayan teşebbüslerden herbirini vuzuh ve sarahatla, hakikî vaziyetleriyle müşahede edebilmek zaruretinden ileri gelir.

Lâyihanın yirmi altıncı maddesinden itibaren, yirmi beşinci maddesinde bahse mevzu edilen müesseselerin teşekkül tarzı, idare uzuvları ve bunların vazife ve salâhiyetleri, iş programlarının tanzimi sureti, bu müesseselerin kendilerini kuran iktisadî Devlet teşekkülleriyle münasebetleri ve bu teşekküller ile İktisad vekâleti veya alâkadar vekâlet tarafından teftiş ve murakabeleri, umumî murakabe heyeti reis ve âzası ile iktisadî Devlet teşekkülü idare meclisi reis ve âzasına ve bunların diğer memurlarına aid esaslar ve muvakkat hükümler tesbit edilmiş bulunmaktadır.

Lâyihaya kanuniyet verilmesi, yüksek tasviplerinize arz olunur.

Muvakkat encümen mazbatası

T. B. M. M.

Muvakkat encümen

Esas No. 1/1037

Karar No. 2

7 - VI - 1938

Yüksek Reisliğe

Sermayesinin tamamı Devlet tarafından verilmek suretile kurulan iktisadî teşekküllerin teşkilâtı ile idare ve murakabeleri hakkında İktisad vekilliğince hazırlanmış Başvekâletin 10-V-1938 tarih ve 6/1954 sayılı tezkeresile Büyük Meclise sunulan kanun lâyihası Umumî heyeteğe ittihaz buyurulan karar üzerine teşkil kılınan Bütçe, Adliye, Maliye ve İktisad encümenlerinden seçilen üçer azadan tereküb eden Muvakkat encümenine tevdi edilmekle İktisad vekili ve bu vekâlet hukuk müşaviri huzurlarile tedkik ve müzakere olundu.

Mucib sebebler lâyihasile İktisad vekilinin şifahi izahından anlaşıldığına göre ekonomik, kalkınmanın icabından olarak Türkiye Cumhuriyeti Hükümetinin memleketin yüksek menfaatlerinin zarurî ihtiyaçlarını karşılamak ve ferdi sermaye ve kudretlerin yetmediği işleri başarmak için giriştiği büyük teşebbüslerin Devlet idarî işlerinde ticarî usullerle tesis ve teşkil ve idare ve murakabesinin mevzuatımızın umumî hükümleri dairesinde ifası beklenen verimli ve başarılı neticeleri temin edemediği ve bu teşebbüslerin sınıflı, ticarî, ziraî sahalarda teknik usullere ve sürat ve seyyaliyete mâni kayıdleri bertaraf edecek tedbirlere uydurulması lâzımgeldiği eihetle kurulacak iktisadî teşekküllerin hususî hukuk hükümlerine göre tesis ve idare ve murakabesi için de ayrı hükümler konması lüzumu derpiş edilerek bu lâyiha hazırlanmıştır. Encümenimizce de filhakika Parti ve Hükümet programlarında da söylenmiş olduğu üzere büyük Devlet sanayiinin ve iktisadî sair teşekküllerin kurulması, idaresi ve memleket için beklenen faydaların en verimli şekilde istihsalı ve hususiyetleri göz önünde bulundurularak formalitelerden âri esaslı surette kontrolünün temin edilmesi lüzumunda Hükümetin düşüncelerini tamamilen muvafık bulmuş ve iyi bir tedkik neticesinde vücade getirilmiş olduğu görülen bu lâyiha esas itibarile kabule şayan görülmüş ve maddeler üzerinde yapılan tedkik ve görüşmeler üzerine sebeb-

leri aşağıda izah edildiği veçhile bir takım tadiller yapılmıştır.

Lâyihanın ilk dört maddesi umumî hüküm mahiyetinde olup birinci maddede teşkilât, idare ve murakabeleri bu kanuna göre tanzim ve icra edilecek teşekküllerin, sermayesinin tamamı Devlet tarafından verilmek suretile kurulmuş olanlarla kendi kanunlarında bu suretle yazılmış bulunanlar olduğu umumî surette ifade edilmiş ve başkaca (bankalar veya kurumlar gibi) suretinde bir cümlelerin metinde gösterilmesine ve İcra Vekilleri Heyeti kararile bu kanuna tâbi olabilmek kaydına lüzum görülmemiştir.

İkinci maddede bu kanun hükümlerine tâbi olan teşekküllerin hükûmî şahsiyeti haiz ve malî ve idarî muhtariyete malik olmak ve mesuliyetleri sermayelerile mahdud bulunmak üzere hususî hukuk hükümlerine göre idare olunacağı tesbit edilmiştir. Bununla hukukî şahsiyetleri ve idarî malî vaziyetlerindeki muhtariyeti gösterilmekle beraber mesuliyet bahsinde konulan sermayelerile tahdid edilmiş olduğu da bu kanunun istihdaf ettiği hususiyetleri ifade maksadile tebarüz ettirilmiştir.

İktisadî teşekküller Devlet idaresinde cari usullerle yürütülmesinin müşkül ve maksad ve gayeyi temin edemeyeceği tabii bulunduğundan üçüncü maddede bu teşekküllerle bu teşekküller tarafından kurulacak müesseselerde tatbik edilmeyecek olan idare, murakabe ve inşaata dair kanunlar tasrih kılınmıştır.

Bu kanun hükümlerine tâbi teşekküllerin idare ve murakabe organları dördüncü maddede sayılmıştır.

Bu organlardan sayılış sırasına göre umumî heyetin teşekkül tarzı ve içtima ve müzakere ve karar ittihazı için tâbi olacağı hükümlerle vazife ve salâhiyeti lâyihanın beşinci ve altıncı maddelerinde gösterilmiştir.

Bu maddelerde encümen tarafından yapılan ilâve ve değişiklik; umumî heyete dahil olacak Büyük Millet Meclisi encümenleri arasına Adli-

ye encümeninin de idhali ve Başvekilin davetile toplanacak bu heyetin toplanacağı günün bir hafta evvel ilânile umumî murakabe heyetinin mesaisinin tedkik edilmesinin de vazife ve salâhiyeti meyanma konmasıdır.

Hukukî mesailin tedkik edilecek işler arasında her halde bulunacağı ve bu lâyihanın müzakeresi için İktisad vekili tarafından sebbeden talep üzerine Adliye encümeninin de iştirakine Büyük Meclis Umumî Heyetince karar verilmesi Umumî Heyete, bu encümenin idhali hakkında başkaca sebep ve lüzum beyanına hacet bırakmadığı gibi umumî murakabe heyetinin çok mühim olan vazifesinin maksad dairesinde ifa edilip edilmediği ve faaliyet ve mesaisi hakkında en yüksek organ olan Umumî Heyetin salâhiyetli olmasının isabetli bir hüküm olduğu da aşikârdır.

Lâyihanın yedi maddesi umumî murakabe heyetinin salâhiyeti ve bu Heyetin teşkilâtı ve heyeti teşkil edecek zevatın haiz olmaları lâzım gelen vasıf ve şartlarla vazifeleri tesbit etmektedir.

Devlet tarafından kurulan iktisadî teşekküllerde Divanı muhasebat kontrolü gibi umumî hükümlerin tatbikindeki mahzur meydanda olmakla beraber bu teşekküllerle müesseselerin idarı, malî ve teknik bakımından murakabe altında bulunması ve bu murakabe usulünün İktisadî ve ticarî icabların kabul ettiği sürat ve kolaylığa engel olmayacak tarzda ve fakat maksad ve gayenin ihmal ve israf ve sair teviz edilmeyecek sebeplerle istihsalini akim bırakacak veya geçiktirecek ve güçleştirecek bir vaziyete düşmelerini temin için büyük bir ehemmiyetle tatbik ve ıcrası lâzımgeleceği göz önünde bulundurularak murakabe heyetine girebilecek zevatın haiz olmaları lâzım gelen vasıfları tesbit edilmiş ve vukuf ve ihtisaslarından istifade edilmek için eenebilerin dahi murakabe heyetine girebileceği hükmü encümenince de tasvib ve kabul olunmuştur.

Umumî murakabe heyetinin vazifesini gösteren 10 ncu madde metninde emsali müesseselerle mukayeseli maliyet hesaplarını tedkik ve tahlil etmeleri hakkında encümenince konulan bir kayid ile Devlet tarafından kurulan her hangi bir iktisadî teşekkülün memleket içinde ve dışında mümasil müesseselerle istihsalât ve imalâtın maliyet hesaplarını mukayeseli surette ted-

kik etmenin o teşekkülden beklenen neticeyi anlamak bakımından lüzum ve faydasının ehemmiyeti tebarüz ettirilmiştir.

On ikinci maddede umumî murakabe heyetinin vazifesinin yalnız yapılmakta olan işlerin kontrolüne münhasır olmayıp iktisadî teşekküllerle müesseselerin ve İktisad vekâletile alâkalı vekâletin bu heyetten mutalea sorabileceklerini göstermektedir ki encümen Hükümetin bu teklifini pek isabetli görmüş ve maddeyi ayuen kabul etmiştir.

Umumî murakabe heyetinden başka İktisad vekâleti ile alâkalı vekâletin iktisadî teşekküllerle müesseselerin muamele ve hesaplarını kendilerinin memur edecekleri müfettişler marifetile murakabe ettirmeye salâhiyetli olduklarına dair on üçüncü maddenin lüzumlu olup olmadığı hakkında encümenince münakaşa edilmiş ve dermeyan edilen mütalealar üzerine bu suretle yapılacak bir kontrolün faydası olacağı neticesine varılarak maddenin olduğu gibi kabulüne karar verilmiştir.

İdare meclisine aid 14 ve 15 nci maddeler hakkında Encümenince iki celse süren uzun müzakereler ve münakaşalarda Devlet tarafından kurulan iktisadî teşekküllerde idare meclisine lüzum olmadığı ve günkü ticarî şirketler gibi bu mecliste bulunacakların teşekküle maddî bir alâkaları olmadığı ve mevcut teşekküllerin ekserisinde bu kabül meclislerin göze çarpacak surette müfid olmadıkları delâille isbat olunabileceği ve bu düşüncelerle ilga edilen İnhisarlar idaresi ve Devlet demiryollarındaki meclisi idarelerin yoklukları kendilerini aratmadığı hakkında serdedilen mütalealara karşı dermeyan edilen noktai nazarlara göre; idare meclislerinin bulunacakları teşekkülde maddî alâkaları bulunmaları mutlak bir lüzum olarak mütalea edilemeyeceği ve ticaret şirketlerinde bile idare meclisinde reylerinden ve bilgilerinden istifade edilecek azanın kanunî formaliteyi yerine getirmek üzere muvazaa suretile namna verilen hisse senedlere sahip imiş gibi gösterildiğine pek çok tesadüf edildiği ve lâyiha da yazılı evsafı hakkile haiz zevattan teşkil kılınacak idare meclisinin çalışacağı teşekkülde o teşekkülün yapacağı işleri bir arada görüşerek ve ihtisasları hasebile faydeli mütalealarla iyi bir neticeye vararak tesbit ve tayin edecekleri gibi cereyan eden muamelelerden dolayı direk-

tif vermekle beraber mürakabe hakkını da kullanarak salim bir tarzda işi yürütmek esbabını temin edecekleri cihetle bu meclislerin ilgasının mahzurlu olacağı tebarüz ettirilmiş ve İktisad vekili de ilganın muvafık olamayacağını ve iktisadî teşekküllerin çalışmalarında idare meclislerinin mühim vazife ve salâhiyetlerinden başka teminat ve itminan veren bir uzuv olduklarını beyan eylemiş ve neticede idare meclislerinin bu teşekküllerde idare ve mürakabe uzvu olarak kalmaları ekseriyetle kabul edilmiştir.

Lâyihanın 14 ncu maddesine encümenince mevcut teşekküllerde kendi kanunlarında umumî heyetler tarafından seçileceği yazılı olan idare meclisleri azasının da Hükûmetçe tayini hükümlü konmuştur. Encümen, bu kanun hükümlerine tâbi teşekküllerle bu teşekküller tarafından kurulacak müesseselerin imza salâhiyetini haiz memurlarıyla bu derecedeki diğer memurlarının idare meclisi tarafından tesbiti hakkındaki Hükûmet teklifinde 18 nei maddenin son fıkrası olarak konmuş olan hüküm idare meclisi kısmına müstakil bir madde olarak yazmıştır.

Lâyihanın 17 den 20 neye kadar olan dört maddesi umum müdürlük başlığı altında iktisadî teşekküllerdeki bu organın salâhiyetini tayin etmektedir.

Umum müdürlüğün 18 nei maddede tasrih edildiğine göre umum müdürle hususî kanunlarına göre muayyen olan bir veya daha fazla muavinlerinden tereküb ettiği yazılıdır. Encümen Hükûmet teklifinin 17 nei maddesinde (Lüzumu kadar muavinden) diye mevcut cümleyi, tatbikatta idare masraflarını çoğaltacak teşkilâta yol açması ihtimalini derpiş ile iktisadî teşekküllerin iştigal mevzularına göre ihtiyaç görülen miktardaki umum müdür muavinleri kendi kanunlarında yazılı olacağından tayyederek onun yerine (Hususî kanunlarında muayyen) cümlesini koymuştur.

Bu kısmın diğer maddeleri teklif gibi kabul ve tasvib kılınmıştır.

Lâyihanın 21 nei maddesi bütçe hazırlanmasına ve kabul ve tasdikile tekemmülüne ve bütçede değişiklikler yapılması usul ve tarzına aid hükümleri ihtiva etmektedir.

Bu madde encümen tarafından tadillerle tertib edilmiştir. Bütçenin idare ve işletme masraflarını muhtevi olması nazara alınarak bunlardan

idare masraflarile kadroya aid kısmın idare meclisleri tarafından kabulünden sonra İktisad vekâletince tasdik edilerek tekemmül etmesi tensib edilmiştir.

İşletme masraflarına müteallik kısmın da idare meclislerinin tasdikile tamamlanması kabul olunmuştur.

Bütçede düşünülen bu ayırma keyfiyeti, bütçenin tatbikında idareye aid bir masraf için işletme kısmından sarfiyat yapılmasına vermemek düşüncesile yapılmıştır.

Bu maddenin müzakeresinde tesisat masraflarının bu bütçe ile alâkalı olmadığı tabî olmakla beraber içtimaî ihtiyacı karşılamak üzere yapılacak bir takım tesisatın idarî masraflar arasında olması lâzımgeleceği neticesine varılmış ve bunlardan bir kısmının iş kanunu, hıfzıssıhhaî umumiye kanunu ve meslekî kurslar açılması mecburiyeti hakkındaki kanun gibi yapılması zarurî olan tesisat olduğu gibi yüzme havuzu, spor sahası ve tenis kordu lüzumu teşekküllerin muhtelif bakımdan vaziyetlerine göre israf sayılmıyacak şekilde takdiri mahiyette tesisat olabileceğinden bunlar hakkında icab edecek sarfiyatın bütçenin masraf kısmında yer alması doğru olduğunun bu mazbatada işaret olunması kararlaştırılmıştır.

Lâyihanın 22, 23, 24, 25 nei maddeleri bilânço ile kâr ve zarar hesaplarına müteallik hükümlerden bâhis bulunmaktadır.

Encümenimiz 22 nei maddeye teşekküller tarafından kurulacak müesseselerin bilânço ve kâr ve zarar hesaplarının bu müesseselerin idare komiteleri tarafından hazırlanması hakkında bir fıkra ilâve edilmiştir.

23 nei maddesi bilânço ve kâr ve zarar hesaplarının İktisad vekâletince hazırlanacak tipe göre tanzimi lâzım geleceğine dairdir. Bu tipin hazırlanması için İktisad vekâletinin umumî mürakabe heyeti ile alâkalıların mütalealarını alması maddenin ilk fıkrasında kaydolunmuş ve ikinci fıkrada da bu mütaleaları ihtiva edecek raporlarla onlara bağlı olması tabî ve zarurî olan cetvellerde ne gibi hususların nazara alınacağı işaret olunmuştur.

Bilânço ve kâr ve zarar hesaplarının hakikat ifade etmeleri için iktisadî kaidelere göre amortisman payları ve stok mamul eşya ve ibtidai maddelerin envanter kıymetleri ve ekonomik olmayan bir yerde her hangi bir yüksek menfa-

at düşünçesile kurulan müesseselerin ihtiyar ettikleri fazla masraflarla amele ücretlerinin leh veya aleyhteki tesirleri ve gümrük tenzili gibi Devletçe yapılacak himaye tedbirlerinin normal işletme üzerinde müsbet veya menfi tesiratının bu rapor ve cetvellerde izahı iktiza edeceğini encümen maddenin ikinci fıkrasile tesbit etmiştir.

Bilânço ve kâr ve zarar hesaplarını teşekkül ve müesseselerin muamele ve hesaplarla karşılaştırarak umumî murakabe heyetinin müdellel bir rapor hazırlamasını âmîl bulunan lâyihanın 24 neü maddesi bu rapor üzerine teşekküllerin de noktai nazarları ve umumî murakabe heyetinin tenkid ve mütaleasına karşı diyebileceklerini ihtiva eden idare meclislerinin diğer bir raporu İktisad vekâleti ile alâkalı vekâletin mütaleasile birlikte Umumî Heyete verilmek üzere Başvekâlete gönderileceğini tesbit etmektedir. Bütün bu raporlarla blânço ve kâr ve zarar hesaplarının haziran ibtidasında Umumî Heyet azasına tevzi edilmesi de Umumî Heyetin vazifesini lâyıkile görebilmek için azamî bir müddetle takyid etmek suretile bu maddede gösterilmiştir.

Umumî Heyetin toplanması için bir vakit tayin edilmemişse de en geç ikinci teşrin sonuna kadar toplanıp tedkikata başlaması için yine bu maddeye bir hüküm konmuştur.

Ehemiyyeti haiz bir nokta da; Umumî Heyetin tedkikat neticesinde bir karar vermesi yolunda maddede bir hüküm bulunmamasıdır. Çünkü Umumî Heyet en geç tedkike başlamak için kanunun hükmüne riayet etmekle mükellef ise de yapacağı tedkik, karara varabilecek bir neticeyi vermeyip işin daha fazla incelenmesini ve başka zamana bırakılmasını dahi icab ettirebileceğinden Umumî Heyeti bu müddet zarfında karar vermekle takyid etmekte hiç bir sebep görmemiştir.

Bilânçolarla kâr ve zarar hesaplarının Umumî Heyetçe tasdikinin o sene için idare meclislerinin ibrasını tazammun edeceği tabii bir netice olup bu eihet maddede tasrih kılınmıştır.

Lâyihanın teşekküller tarafından kurulacak müesseselere aid hükümleri 26 neredan başlayan 15 maddede tesbit edilmektedir.

Bu kanun hükümlerine tâbi teşekküllerin elerinde bulunan teşebbüsleri hususî hukuk hüküm-

lerine göre lâyihada teşekkül tarzları ve hukukî mahiyetleri tayin edilen müesseselere devretmeleri mecburî tutulmuştur.

Lüzum ve zaruret halinde bir teşekkül elinde bulunan her hangi bir teşebbüsün bu mecburiyetten istisnasma İera Vekilleri Heyetinin karar verebileceği 26 ncı maddede gösterilmiş ve müteaddid teşebbüslerin mahiyetçe ve buldukları yer itibarile bir idare altında bulundurulmalarında fayda görülecek olanların da bir müessese halinde birleştirilerek toplanmasına da aynı maddede cevaz verilmiştir.

27 ncı maddede müesseselere devredilecek teşebbüsler hakkında devriğin teşekkül idare meclislerinin karar vereceği , ve bu kararın İktisad vekâletince tasdik olunduktan sonra icra olunacağı gösterilmiş ve bu kabül kararların ihtiva edeceği hususlar beş bend olarak maddede tesbit edilmiştir. Ticaret siciline kayid ve ilân edilerek hükmî şahsiyet vücut bulacak olan müesseselerde devir kararında zikri lâzımgelen idare merkezi ve ticaret unvanı ve meşgul olacakları mevzularla beraber mesuliyetin mahdud olduğu ve itibarî ve ödenmiş sermaye mikdarile sermayenin nakid ve ayn mikdarlarının tasrihi keyfiyeti bilhassa üçüncü şahıslara karşı hukukî vaziyetlerinin bilinmesi ve ona göre yapılacak muamelelerde selâmetin temini bakımından lüzumlu olduğu aşikârdır.

Müteakib maddede sermayenin tezyid ve tenkisinin de müessesenin teşkili ve teşekkül tarafından teşebbüsün devri hakkındaki usullere göre yapılacağı beyan olunmaktadır. Burada sermayenin tenkis kararının ticaret siciline kayid ve ilândan bir sene sonra tatbik edilebileceği hükmü üçüncü şahısların haklarını korumak bakımından ilmî ve hukukî prensiplere lâyihada ehemmiyet verildiğini göstermektedir. 29, 30, 31, 32, 33 neü maddeler müesseselerin idare uzuvlarını tayin ve müessese müdürünün mesuliyeti ve temsil salâhiyetini ve idare komitesinin müdürün reisliği altında varsa muavinlerle müessesenin servis şeflerinden teşekkülün idare meclisinin seçeceği en az üç zattan terekükü edeceğini ve idare komitesinin vazifesini ve müessese müdür ve müdür muavinlerle servis şeflerinin ve sair memur ve müstahdemlerin kimler tarafından tayin edileceğini tavsih ve tasrih etmektedir.

Müesseselerin ertesi seneye aid iş programını idare komitesi tarafından hazırlanarak men-

sub olduğu teşekkülün umum müdürlüğüne verileceği ve teşekkül idare meclisince tedkik olunarak kabule iktiran edecek şeklinin bu suretle tekemmül ettirileceği 34 ncü maddede beyan olunmaktadır.

Müesseselerin faaliyetlerinde mühim bir esas olan programın sene içinde de değişebileceği ve değişiminin aynı usullerle yapılabileceği de maddede kaydedilmiştir.

Hükümet teklifindeki 34 ncü maddenin birinci fıkrası Encümenince 35 ncü madde olarak ayrılmış ve burada müesseseler üzerinde kendilerini kuran teşekküllerin daimî murakabe ve teftiş hakları bulunduğu tesbit olunmuştur.

Bahsi geçen maddenin hesap mizanlarını ve faaliyet neticelerini gösteren ve İktisad vekâleti ile alâkalı vekâlet tarafından teesbit edilecek formlere göre tanzim edilecek cetvellerin alâkalı teşekkül tarafından İktisad vekâletine ve alâkalı vekâlete ve umumî murakabe heyetine gönderileceğini natık olan ikinci fıkrası ayrı bir hüküm olduğundan encümen tarafından bu hususlar 36 ncü madde olarak lâyhaya konmuştur.

Müesseselerin borçlarından dolayı alâkalı teşekküller aleyhine takibat yapılabileceği lâyhanın 37 ncü maddesinde gösterilmiştir. Ancak bu takibin müessesenin aceze düşmesi halinde olabileceği ve teşekkülün mesuliyeti hududunun da müessesenin tediyeye edilmemiş sermayeleri haddi içinde olduğu maddede tasrih kılınmıştır.

Takyidî bir şart olan maddedeki aceze düşmek tabiri müessesenin borcunu vâdesinde ödememesi demek olup yoksa İcra ve iflâs kanununda yazılı borçluların vaziyetlerine göre alacaklıların istihsal edecekleri aciz vesikası mahiyetinde bir hal bu madde ile kastedilmiş değildir.

Teşekküllerin müesseselere kefil oldukları takdirde ayrı bir aktolan bu kefaletten doğan borçlar hakkında maddenin ilk fıkrasındaki kayid ve şartlar aranılmayarak umumî hükümler dairesinde teşekkül aleyhinde her türlü kanunî takib yapılacağı maddenin son fıkrasında yazılmak suretile tatbikatta müessese ile muamele yapacakların her hangi bir müşküle düşmemeleri temin edilmiştir.

38 ncü madde müessesenin safi kârlarından ayrılacak ihtiyat sermayeleri mikdarı ve haddi ile geri kalanın hangi hesaba yatırılacağı hakkındaki hükümleri tesbit etmektedir.

İktisadî teşekküller tarafından kurulacak mü-

esseselerin Hükümetin teklifi ve Umumî Heyetin kararile hissedarları Türk ve hisse senedleri nama muharrer olmak şartile limtet veya anonim şirket haline konulabileceği lâyhanın 39 ncü maddesinde beyan olunmaktadır. Bu madde hükümü Devlet sermayesile işledilen bir teşebbüsün bu yolda faaliyete devam etmesine lüzum görülmüyerek ferdi ve hususî sermayelere terkedilebilmesine meydan vermektedir. Böylece Hükümetin müesseseyi şirket haline ifrağ ederek istihşal edeceği sermaye ile memleket için daha zarurî görülen veya ferdlerin yapamayacakları daha büyük teşebbüslere girmesini kolaylaştırmış olur.

Şirket haline konulan müesseselerin hisse senedlerinin İcra Vekilleri Heyeti kararile bir kısmının veya tamamının hamiline aid olabileceğine dair maddenin son fıkrası hükmü de yukarıda izah edilen maksadı daha müsaid şekilde temine yarayan bir tedbirdir.

41 ncü maddeden başlayan (Müteferrik hükümler) başlığı altındaki hükümlerin başlıcaları, bu lâyiha ile tesbit edilmiş olan usul ve kaidelerin her bakımdan müeyyedelerini teşkil etmektedir.

Sermayesinin yarısı bu kanun hükümlerine tâbi teşekküllere aid bulunan şirketlerin blâncolarının tanzimi ve murakabesinin bu kanun hükümleri dairesinde icra edileceği 41 ncü maddede gösterilmiş ve bu suretle yarı nisbetinde bir had tayin olunan suretile Devletin alâkalı olduğu şirketlerde de bu kanunun kabul ettiği murakabe usulünün tatbik edilmesini Devlet hukukunun korunması bakımından iyi bir tedbir sayan Encümen, maddeye murakabe hükümlerinden başka blâncunun tanzimi hakkındaki usullerin de cari olmasını kayid ve ilâve etmiştir.

İktisadî teşekküllerde safi kârlardan idare meclisi reisi ve azalarile umum müdür ve müavinlerine ve diğer memur ve müstahdemlere ikramiye verilmesi vazifelerini fazla çalışkanlıkla yapmaya tergi ve teşvik bakımından mutad ve makbul bir kaide olduğundan maksad ve gayesi itibarile bu kanunun derpiş ettiği teşekkül ve müesseselerde yeknasak bir usulün kabulünü muvafık gören Encümen bu yolda kaleme aldığı 42 ncü maddeyi lâyhaya koymuştur.

Hukukî ve cezaî hükümler lâyhanın 43 ncü maddesinde üç fıkrâ olarak tesbit olunmuştur.

Bu maddenin birinci fıkrasında umumî murakabe heyetile teşekküllerin ve müesseselerin

idare meclisi ve idare komitesi reis ve azaları ve umum müdür ve muavinlerle sair memur ve müstahdemlerin uhdelere tevdi olunan vazifeyi müdebbirane ve basiretkârane bir tacir gibi ifaya mecburiyetleri kaydolunduktan sonra buna aykırı hareketlerinden hukukî mesuliyetleri olduğu tasrih kılınmıştır.

İkinci fıkrada teşekküllerle müesseselere aid para ve envar sayılan evrak ve senedler ve sair kâğıtlar ve vesikalar üzerinde suç sayılacak her hangi bir fiil işleyen yukarıki fıkrada yazılı teşekkül ve müessesenin heyet, meclis komite reis ve azaları müdür ve memur ve müstahdemlerinin Devlet memurları hakkında tatbik edilen cezayı görecekleri yazılı bulunmaktadır. Bu fıkrada kanunî takib ve tahkik işlerinde memurlar hakkındaki usulü hükümlerin tatbiki maksud olmayıp takib ve tahkik muameleleri umumî hükümler dairesinde cereyan edeceği ve yalnız memurlar için tayin olunan cezanın hükümlenacağı gösterilmiştir.

Maddenin üçüncü fıkrasında vazife icabı ifşasında zarar melhuz olan vazifeleri ifa sırasında vakıf oldukları bir sırrın ifşası halinde verilecek ceza gösterilmektedir.

Devlet sermayesile işletilen iktisadî teşekküllerin faaliyetlerine mevzu olan işlerin mahiyeti itibarıyla sırayla sayılacak bir şeyi vazife yaparken öğrenip de zarar vermesi melhuz surette ifşa etmenin mahzuru pek bariz olmakla bu husus için ağırca bir cazaî müeyyede konması musib ve muvafık görülmüştür.

Lâyihamın 45 nci maddesi bu kanun hükümlerine tâbi teşekkül ve müesseselerin organlarında çalışanların başka bir iş yapamayacaklarına dair kayıtları tesbit etmektedir.

Maddenin birinci fıkrası umumî murakabe heyeti ve teşekküllerin umum müdür ve muavinleriyle idare komitesi reis, azası ve sair memur ve müstahdemlerin daimî ve faal vazife sahibi olmaları hasebile mutlak olarak hiç bir işle meşgul olmayacaklarını göstermektedir.

İkinci fıkrada daimî vazife sahibi olmayan idare meclisi reis ve azasının yalnız sermayesinin tamamı Devlet tarafından verilmiş veya sermayesine Devletin iştirâk etmiş bulunduğu bütün teşekkül ve müesseselerle buldukları teşekküllerin mümâsili iş yapan teşekküllerde

hiç bir vazife alamıyacakları ve mensub oldukları teşekkülün istigal ettiği maddelerin inali ve ticareti işlerini de yapamayacaklarını tesbit etmektedir.

Maddenin son fıkrası yüksek mekteplerle teşekkül ve müesseselerde açılacak meslekî kurslarda profesörlük ve öğretmenliğin her iki fıkrada yazılı memnuiyet hükmünden istisna etmekte ve bununla kendilerinin bilgi ve ihtisarlardan istifade imkânını temin eylemektedir.

Lâyihamın 46 ve 47 nci maddeleri kazanç vergisine müteallik ve beyanname vermek ve verginin nisbetine aid hükümlerden bahis bulunmaktadır. 48 nci madde ile kazanç vergisine mütedair olub bu kanun hükümlerine tâbi teşekküllerle şubelerine ve kurulacak müesseselere karşı taahhüdatta bulunanlar için tatbik olunacak muamele gösterilmektedir.

49 ncu madde bu kanunun tatbik suretine ve teşekküllerin kurdukları müesseselerle münasebetlerine ve müesseselerin teftiş ve murakabesine müteallik nizamnameler yapılacağı ve 50 nci madde ile de filhal mevcut ve hususî kanunlarına göre idare edilmekte olan Sümerbank, Eti-bank, Türkiye Cumhuriyeti Ziraat bankası ve Denizbank ile Devlet ziraat işletmeleri kurumunun bu kanun hükmüne tâbi olacağı ve 51 nci maddede dahi bu bankalarla kurumnu hususî kanunlarından bu kanuna aykırı hükümlerinin mülga olduğu tasrih olunmaktadır.

Bu kanunun meriyet mevkiine girmesile hususî kanunlarla müteşekkil bankalarla kurumun bu kanun hükümlerine intibakı için tabiatile bir intikal devresi kabul edilmek lâzım geleceğinden bu mülâhaza ile işleri sarsıntıdan koruyacak tedbirleri muhtevi olmak üzere bir muvakkat madde tertib olunmuştur.

Muvakkat encümenince sebepleri arzedilen değişiklik ve ilâvelerle tanzim edilen bu lâyiha, Umumî Heyetin tasvibine arz olunmak üzere Yüksek Reislîğe sunulur.

Muvakkat E. Reisi	M. M.	Kâtib
İzmir	Kocaeli	Maras
R. Köken	Salâh Yargı	A. Tirdoğlu
Bursa		Erzurum
Dr. G. Kahraman	Fuad Sirmen	
İzmir	Konya	Trabzon
Kâmil Dursun	A. R. Türel	Sırrı Day

HÜKÜMETİN TEKLİFİ

Sermayesinin tamamı Devlet tarafından verilmek suretile kurulan iktisadî teşekküllerin teşkilâtı ile idare ve murakabeleri hakkında kanun lâiyhası

MADDE 1 — Sermayesinin tamamı Devlet tarafından verilmek suretile kurulan iktisadî teşekküller (Bankalar veya kurumlar gibi) den bu kanun hükümlerine göre idare edilmesi hakkında, İcra Vekilleri Heyeti tarafından karar verilen teşekküllerin teşkilâtı ile idare ve murakabeleri bu kanun hükümlerine tâbidir.

Bu teşekküllerin dahili murakabe teşkilâtı ile bu teşkilâtın vazife ve salâhiyetlerine, faaliyet tarzlarına aid hükümler mahfuzdur.

MADDE 2 — Bu kanun hükümlerine tâbi teşekküller, hükmî şahsiyeti haiz ve bu kanunla kendi hususî kanunları dairesinde malî ve idarî muhtariyete malik olmak ve mesuliyetleri sermayelerile mahdud bulunmak üzere tesis ve hususî hukuk kanunlarına göre idare olunurlar.

MADDE 3 — Bu kanun hükümlerine tâbi teşekküller ile yirmi beşinci madde mucibince bunlar tarafından kurulacak müesseseler, umumî mülhak ve hususî bütçeler ile idare edilen dairelere veya sermayesinin en az yarısı Devlet tarafından verilmiş müesseselere aid kanunların hükümlerine ve Divanı muhasebatın murakabesine tâbi tutulmazlar.

MADDE 4 — Bu kanun hükümlerine tâbi teşekküllerin salâhiyetli idare ve murakabe uzuvları şunlardır:

- 1) Umumî Heyet,
- 2) Umumî murakabe heyeti,
- 3) İdare meclisi,
- 4) Umum müdürlük,

Umumî Heyet

MADDE 5 — Bu kanun hükümlerine tâbi teşekküllerin Umumî Heyeti, Başvekilin Reisliği altında, Maliye, İktisad ve Ziraat vekilleri Şûrayı devlet ve Divanı muhasebat birinci reislerinden ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Bütçe, Divanı muhasebat, Maliye, İktisad ve Ziraat encümenleri reisi ve reis vekilleriyle mazbata muharrirleri ve kâtiblerinden ve bu encümenlerin her teşriî sene için kendi azası arasından seçecekleri beşer zattan ve umumî murakabe heyeti

MUVAKKAT ENCÜMENİNİN DEĞİŞTİRİŞİ

Sermayesinin tamamı Devlet tarafından verilmek suretile kurulan iktisadî teşekküllerin teşkilâtı ile idare ve murakabeleri hakkında kanun lâiyhası

MADDE 1 — Sermayesinin tamamı Devlet tarafından verilmek suretile kurulan ve kendi kanunlarında bu kanun hükümlerine tâbi tutulması yazılı iktisadî Devlet teşekküllerinin teşkilâtı ile idare ve murakabeleri bu kanuna göre tanzim ve icra olunur.

MADDE 2 — Bu kanun hükümlerine tâbi teşekküller, hükmî şahsiyeti haiz ve bu kanunla kendi hususî kanunları dairesinde malî ve idarî muhtariyete malik olmak ve mesuliyetleri sermayelerile mahdud bulunmak üzere hususî hukuk hükümlerine göre idare olunur.

MADDE 3 — Bu kanun hükümlerine tâbi teşekküller ile 26 ncı madde mucibince kurulacak müesseseler muhasebei umumiye, artırma ve eksiltme ve ihale kanunlarının hükümlerine, Divanı muhasebatın murakabesine ve inşaat bakımından 2443 ve 2799 sayılı kanunların hükümlerine tâbi değildir.

MADDE 4 — Bu kanun hükümlerine tâbi teşekküllerin salâhiyetli idare ve murakabe uzuvları şunlardır

- I) Umumî Heyet,
- II) Umumî murakabe heyeti,
- III) İdare meclisi,
- IV) Umum müdürlük,

Umumî Heyet

MADDE 5 — Bu kanun hükümlerine tâbi teşekküllerin umumî heyeti; Başvekilin veya vekillerden tevkil edeceği bir zatın reisliği altında Maliye, İktisad ve Ziraat vekilleri Türkiye Büyük Millet Meclisi Bütçe, Adliye, Divanı muhasebat, Maliye, İktisad ve Ziraat encümenleri reisi ve reis vekilleriyle mazbata muharrirleri ve kâtiblerinden ve bu encümenlerin her teşriî yıl için kendi azası arasından seçecekleri beşer zattan ve Divanı muhasebat birinci reisin-

reisi ile millî bankaların idare meclisi reisi ve umum müdüründen tereküb ve teşekkül eder.

Bu heyetin içtima nisabı, müretteb adedin mutlak ekseriyetidir ve kararlar, içtima nisabının mutlak ekseriyetile verilir.

MADDE 6 — Umumî Heyet, bu kanun hükümlerine tâbi her bir teşekküle aid umumî faaliyeti tertib ve tanzim, her bir teşekkülün bilançosu ile kâr ve zarar hesablarını tedkik ve teşekküller tarafından kurulmuş müesseselerin Hükümet tarafından vaki teklif üzerine şirket haline getirilmesine dair mukarrerat ittihaz etmek ve bu hususlarda icab eden kararları vermekle mükelleftir.

Bu heyet tarafından verilmiş olan kararlar, tabettirildikten sonra bütün mebuslara dağıtılır.

Umumî murakabe heyeti

MADDE 7 — Bu kanun hükümlerine tâbi teşekküllerle bunlar tarafından yirmi beşinci madde mucibince kurulacak müesseseler, idare, muhasebe ve hususile teknik bakımından, umumî murakabe heyetinin daimî nezaret ve murakabesi altında bulunurlar.

Umumî murakabe heyeti, Başvekâlete bağlıdır

MADDE 8 — Umumî murakabe heyeti azasının adedini ve aylık ücretlerinin mikdarını icra Vekilleri heyeti tesbit eder. Heyetin, bir bürosu bulunur.

Reis ve azasile diğer memurlarının ücretleri de dahil olmak üzere umumî murakabe heyetine aid bütün masraflar, bu kanun hükümlerine tâbi teşekküller tarafından, tediye edilmiş sermayelerle mütenasib olarak, İktisad vekaleti tarafından mikdarı tesbit olunacak ve Ma-

den ve umumî murakabe heyeti reisile bu kanun hükümlerine tâbi teşekküllerle sermayeleri bir milyon Türk lirasından fazla olan millî bankaların idare meclisi reisi ve umum müdürlerinden tereküb eder.

Bu kanun hükümlerine tâbi teşekküllerin idare meclisi reis ve umum müdürleri mensub oldukları teşekkülleri alâkalandıran işler de rey veremezler.

Umumî heyet Başvekilin davetile toplanır. Toplanılacak gün bir hafta evvel ilân olunur.

Umumî heyetin içtima nisabı müretteb adedin mutlak ekseriyetidir. Kararlar mevcudun ekseriyetile verilir.

MADDE 6 — Umumî heyet, bu kanun hükümlerine tâbi her teşekküle aid umumî faaliyeti tertib ve tanzim ve umumî murakabe heyetinin mesaisini ve her teşekkülün blâncosile kâr ve zarar hesaplarını tedkik ve teşekküller tarafından kurulmuş müesseselerin Hükümetçe vukubulacak teklif üzerine şirket haline getirilmesine dair mukarrerat ittihaz etmek ve bu hususlarda icab eden kararları vermek vazife ve salâhiyeti haizdir.

Bu heyet tarafından verilmiş olan kararlar esbabı mucibelerile birlikte bastırılarak Büyük Millet Meclisi azasına dağıtılır.

Umumî murakabe heyeti

MADDE 7 — Bu kanun hükümlerine tâbi teşekküllerle 26 nci madde mucibince kurulacak müesseseler idarî, malî ve teknik bakımından, umumî murakabe heyetinin daimî nezaret ve murakabesi altında bulunurlar.

Umumî murakabe heyeti Başvekâlete bağlıdır.

MADDE 8 — Umumî murakabe heyeti azasının adedini ve aylık ücretlerinin mikdarını İcra Vekilleri heyeti tesbit eder.

Heyetin bir bürosu bulunur. Bu heyetle büronun kadro ve bütçesi İcra Vekilleri heyeti tarafından tanzim olunur

Reis ve azasile diğer memurlarının ücretleri de dahil olmak üzere umumî murakabe heyetine aid bütün masraflar bu kanun hükümlerine tâbi teşekküller tarafından tediye edilmiş

liye vekâleti emrine verilecek paradan tesviye olunur.

Bu heyet ile büronun kadro ve bütçesi, İcra Vekilleri heyeti tarafmdan tesbit olunur.

MADDE 9 — Umumî Murakabe heyetinin reis ve azası, yüksek tahsil görmüş, smâî ve ticarî işlerle banka tekniğinde mütehassıs ve bu kanunun kendilerine yüklediği vazifeleri hakkile başarmağa muktedir kimselerden olmak üzere, Maliye ve İktisad vekâletlerinin göstereceği müsavi adette namzetler arasmdan İcra Vekilleri Heyeti tarafmdan tayin olunur. Bunlar, ecnebi de olabilirler. Ecnebilerin istihdam müddetleri ve kendilerine verilecek ücretler mukavelelerine tâbidir.

MADDE 10 — Umumî murakabe heyetinin vazifesi, her hesap senesi içinde en az bir defa, bu kanun hükümlerine tâbi teşekküllerle yirmi beşinci madde mucibince kurulacak müesseselerin idare tarzlarını ve gayelerine, iktisadî, smâî ve ticarî icablara uygun ve verimli ve rasyonel bir şekilde işleyip işlemediklerini tedkik ve murakabe etmek ve bu husustaki raporlarını, İktisad vekâleti ile alâkadar vekâlete ve teşekküle vermektir.

MADDE 11 — Umumî murakabe heyetinin vazife ve salâhiyetlerinin icrası sureti, bir nizamname ile tesbit olunur.

MADDE 12 — İktisad vekâleti ile alâkadar vekâlet, bu kanun hükümlerine tâbi herhangi bir teşekkül ile yirmi beşinci madde mucibince kurulacak müesseselere aid muayyen işlere dair umumî murakabe heyetinden, mütalea sorabileceği gibi lüzum göreceği hususların tedkikini de her zaman istiyebilir.

MADDE 13 — İktisad vekâleti ile alâkadar vekâlet, lüzum gördükçe bu kanun hükümlerine tâbi teşekküllerle yirmi beşinci madde mucibince kurulacak müesseselerin muamele ve hesaplarını ve idare tarzları ile ekonomik vaziyetlerini, tayin edeceği memurlar marifetile tedkik, teftiş ve murakabe edebilir.

sermayelerile mütenasib olarak İktisad vekâletince mikdarı tesbit olunarak Maliye vekâleti emrine verilecek paradan tesviye olunur.

MADDE 9 — Umumî murakabe heyetinin reis ve azası yüksek tahsil görmüş smâî veya ticarî işlerde veya banka tekniğinde mütehassıs ve bu kanunun kendilerine yüklediği vazifeleri hakkile başarmaya muktedir kimselerden olmak üzere Maliye ve İktisad vekâletlerinin göstereceği müsavi adette namzedler arasında İcra Vekilleri Heyetince tayin olunur.

Umumî murakabe heyeti azalığına ecnebi tayin olunabilir. Ecnebilerin istihdam müddetleri ve kendilerine verilecek ücretler mukavelelerine tâbidir.

MADDE 10 — Umumî murakabe heyetinin vazifesi; bu kanun hükümlerine tâbi teşekküllerle 26 ncı madde mucibince kurulacak müesseselerin idare şekil ve tarzlarını ve gayelerine ve iktisadî, ticarî ve smâî esas ve icablara uygun ve verimli ve rasyonel bir şekilde işleyüb işlemediklerini ve hususile mevcut şartlara göre emsali müesseselerle mukayeseli maliyet hesaplarını her hesap yılı içinde en az bir defa tedkik, tahlil ve murakabe etmek ve buna dair raporlarını İktisad vekâletile alâkalı vekâlete ve teşekküle vermektir.

MADDE 11 — Hükûmetin 11 nci maddesi aynen.

MADDE 12 — Hükûmetin 12 nci maddesi aynen.

MADDE 13 — Hükûmetin 13 ncü maddesi aynen.

İdare meclisi

MADDE 14 — Bu kanun hükümlerine tâbi herbir teşekkül, kendi hususî kanununa göre, bir idare meclisi tarafından idare olunur. Umum müdür, idare meclisinin tabii azasıdır, reye iştirâk eder.

İdare meclisleri reis ve azasının adetleriyle tayinleri suretleri ve müddetleri teşekküllerin hususî kanunlarında gösterilir. Kendilerine verilecek aylık ücret miktarı İcra Vekilleri Heyeti tarafından tesbit olunur.

MADDE 15 — İdare meclisleri reis ve azası, vazifelerini muvaffakiyetle başarmak için muk-tazi meslekî, fennî teknik, malî iktisadî ve hu-kukukî bilgi ve tecrübe sahibi ve yüksek tahsil görmüş kimseler arasından seçilmek şarttır.

Rakib müesseselerden maddî menfaat rabı-taları bulunan kimseler, idare meclisi azası ola-mazlar.

Umum müdürlük

MADDE 16 — Bu kanun hükümlerine tâbi her bir teşekkülün büüt muameleleri, kendi hususî kanunlarındaki salâhiyet dairesinde, ida-re meclisinin nezareti altında, umum müdürlük tarafından tedvir olunur. Her bir teşekkülü, adli, idarî ve beledi makamlar nezdinde ve üçüncü şahıslara karşı umum müdürü temsil eder.

MADDE 17 — Umum müdürlük, umum mü-dür ile lüzumu kadar muavinden tereküb eder. Bunlar, bu kanun hükümlerine tâbi teşekkül ile alâkadar vekâletin teklifi ve İcra Vekilleri heyetinin kararı ve Reisicümhurun tasvibi ile tayin ve azledilirler. Tayin kararnamelelerinde kendilerine verilecek aylık ücret miktarı tesbit olunur.

MADDE 14 — Bu kanun hükümlerine tâbi teşekküller kendi hususî kanunlarına göre birer idare meclisi tarafından idare olunurlar.

Umum müdürler, idare meclislerinin tabii aza-sıdır. Reye iştirâk ederler.

İdare meclisleri reis ve azasının adedleriyle tayinleri suretleri ve müddetleri teşekküllerin hususî kanunlarında gösterilir. Ancak; hususî kanunlarında umumî heyet tarafından seçile-ceği gösterilen idare meclisleri azası Hükümetçe tayin olunur.

İdare meclisleri reis ve azalarına verilecek aylık ücret miktarı İcra Vekilleri Heyeti ta-rafından tesbit olunur.

MADDE 15 — İdare meclisleri reis ve azası-nın teşekküllerin hususî kanunlarında yazılı va-sıflarından başka yüksek tahsil görmüş ve va-zifelerini muvaffakiyetle başarmak için muk-tazi meslekî, hukukî, malî, iktisadî ve teknik bilgiyi haiz ve tecrübe sahibi olmaları şarttır.

Rakib müesseselerde maddî menfaat rabı-taları bulunanlar idare meclisi reisi ve azası ola-mazlar.

MADDE 16 — Bu kanun hükümlerine tâbi teşekküllerle 26 nci madde mucibince kurulacak müesseselerin imza salâhiyetini haiz memurları-ile bu derecedeki diğer memurları idare meclisi tarafından tesbit olunur.

Umum müdürlük

MADDE 17 — Bu kanun hükümlerine tâbi teşekküllerin bütün muameleleri, kendi hu-susî kanunlarındaki salâhiyet dairesinde idare meclisinin nezareti altında umum müdürlük ta-rafından tedvir olunur.

Her bir teşekkülü; adli, kazaf ve idarî ma-kamlar nezdinde ve üçüncü şahıslara karşı umum müdür temsil eder.

MADDE 18 — Umum müdürlük, umum mü-dürle teşekküllerin hususî kanunlarında muay-yen muavinlerinden tereküb eder. Bunlar bu kanun hükümlerine tâbi teşekkülün alâkalı ol-duğu vekâletin teklifi ve İcra Veilleri Heyeti-nin kararı ile tayin ve azledilirler.

Tayin kararnamelelerinde kendilerine verile-cek aylık ücret miktarı tesbit olunur.

MADDE 18 — Bu kanun hükümlerine tâbi her bir teşekkülün imza salâhiyetini haiz memurları ile bu derecedeki memurları, umum müdürlüğün teklifi üzerine idare meclisi tarafından ve diğer memurları, umum müdürlük tarafından tayin olunur. Umum müdürlükçe yapılan tayin ve azillerden idare meclisi haberdar edilir.

Bir seneden fazla istihdamları hususunda, kendileriyle mukavele akdedilen şahıslar hakkında idare meclisinin muvafakati alınmak lâzımdır.

İmza salâhiyetini haiz memurlar ile bu derecedeki memurlar, idare meclisleri tarafından tesbit olunur.

MADDE 19 — Umum müdürlük, başında bulunduğu teşekkülün umumî faaliyeti ve bu faaliyetin neticeleri hakkında idare meclisine, her üç ayda bir rapor vermeğe mecburdur.

Bütçe

MADDE 20 — Bu kanun hükümlerine tâbi her bir teşekkülün bütçesini, umum müdürlüğü hazırladıktan sonra idare meclisinin tedkik ve tasdikına arzeder. Bütçenin idare meclisi tarafından tasdik edilen şekli, hesap senesi başından evvel umum müdürlüğe gönderilir.

İhtiyaç hâsıl olursa bütçelerde sene içinde de aynı usul ile, değişiklikler yapılabilir.

Bütçeler veya bunlarda sene içinde yapılacak değişiklikler, katği şeklini aldıktan sonra birer sureti İktisad vekâleti ile alâkadar vekâlete ve umumî murakabe heyetine gönderilir.

Bütçelerin tanzimi hususunda, İktisad vekâleti ile alâkadar vekâlet, her bir teşekküle, lüzumlu göreceği tavsiyelerde bulunabilir.

Bilânço ile kâr ve zarar hesabı

MADDE 21 — Bu kanun hükümlerine tâbi her bir teşekkülün senelik bilânçosu ile kâr ve zarar hesabı, müteakib senenin ilk üç ayı için

MADDE 19 — Bu kanun hükümlerine tâbi teşekküllerin imza salâhiyetini haiz memurları ile bu derecedeki memurları umum müdürlüğün teklifi üzerine idare meclislerince ve diğer memurları umum müdürlükçe tayin olunur.

Umum müdürlükçe yapılan tayin ve azillerden idare meclisi haberdar edilir.

Bir seneden fazla istihdamları hususunda kendileriyle mukavele akdedilen şahıslar hakkında idare meclislerinin muvafakati alınmak lâzımdır.

MADDE 20 — Umum müdürlük başında bulunduğu teşekkülün umumî faaliyetin neticeleri hakkında idare meclisine her üç ayda bir rapor vermeğe mecburdur. Bu raporun bir sureti umumî murakabe heyetine de verilir.

Bütçe

MADDE 21 — Bu kanun hükümlerine tâbi teşekküllerin idare ve işletme masraflarını ihtiva eden bütçeleriyle kadroları umum müdürlükleri tarafından hazırlandıktan sonra idare meclislerinin tedkikine arz olunur.

Bütçenin idare masraflarına ve kadroya aid kısmı idare meclislerinin kabulü ve İktisad vekâletinin tasdikile tekemmül eder.

İşletme masraflarına müteallik kısmı idare meclislerinin tasdikı ile tamamlanır.

Bu suretle katği şeklini alan bütçe hesap senesi başından evvel umum müdürlüklere gönderilir.

İhtiyaç hâsıl olursa bütçeler ve kadrolarda sene içinde de aynı usullerle değişiklikler yapılabilir.

Bütçelerle yapılacak değişikliklerin katği şeklini aldıktan sonra birer sureti İktisad vekâletile alâkalı vekâlete ve umumî murakabe heyetine gönderilir.

İçtimai tesis masrafları bütçenin idare masrafları kısmında gösterilir.

Bilânço ile kâr ve zarar hesabı

MADDE 22 — Bu kanun hükümlerine tâbi teşekküllerin senelik bilânçoları ile kâr ve zarar hesapları müteakib senenin ilk üç ayı içinde

de umum müdürlük tarafından tanzim ve idare meclisi tarafından tedkik ve tasvib edildikten sonra umumî murakabe heyetine verilir. Yirmi beşinci madde mucibince kurulacak müesseselerin bilânçoları ile kâr ve zarar hesapları da, alâkadar teşekkülün umum müdürlük ve idare meclisi tarafından tedkik ve tasvib edildikten sonra teşekkülün kendi bilânçosu ile kâr ve zarar hesabına iliştilerle umumî murakabe heyetine verilmek şarttır.

MADDE 22 — Bilânçolar, umumî murakabe heyeti ile alâkadarların mutaleası alındıktan sonra İktisad vekâleti tarafından hazırlanacak bir bilânço tipine uygun olarak tanzim edilmek lâzımdır.

MADDE 23 — Umumî murakabe heyeti, kendisine tevdi olunan bilânçolar ile kâr ve zarar hesaplarını, teşekküller ile müesseselerin bütün muameleleri ve hesapları üzerinde yapmış olduğu tedkiklerin neticeleriyle karşılaştırmak suretile, bunların tahlilini ihtiva eden üç nüshadan mürekkep müdellel bir rapor hazırlar.

Bu rapor ve bilânçolar ile kâr ve zarar hesapları, her bir teşekkülün başlıca faaliyet safhalarını gösterecek şekilde, kendi idare meclisi tarafından hazırlanacak diğer bir rapor ile birlikte İktisad vekâletine ve alâkadar vekâlete gönderilir.

İktisad vekâleti veya alâkadar vekâlet, bunları kendi mütaleası ile birlikte, Umumî Heyete verilmek üzere Başvekâlete takdim eder.

Bilânçolar ile kâr ve zarar hesaplarının en geç haziran ayı iptidasında Umumî Heyete verilmiş olması lâzımdır.

Bilânçolar ile kâr ve zarar hesaplarının Umumî Heyet tarafından tasdik, idare meclislerinin ve umumî murakabe heyetinin o sene için ibrasını tazammun eder.

Bilânçolar, Umumî Heyet tarafından kabul ve tasdik edildikten sonra neşir ve ilân olunur.

MADDE 24 — Bu kanun hükümlerine tâbi teşekküller ile yirmi beşinci madde mucibince

umum müdürlükleri tarafından tanzim ve idare meclislerince tedkik ve tasvib edildikten sonra umumî murakabe heyetine verilir.

26 ncı madde mucibince kurulacak müesseselerin bilânçoları ile kâr ve zarar hesapları da müdürleri ile idare komiteleri tarafından tanzim ve alâkalı teşekküllerin umum müdürlük ve idare meclislerince tedkik ve tasvib edildikten sonra teşekküllerin kendi bilânçoları ile kâr ve zarar hesaplarına iliştilerle umumî murakabe heyetine verilmek şarttır.

MADDE 23 — Bilânçolar kâr ve zarar hesaplarının İktisad vekâletince umumî murakabe heyeti ile alâkârların mütaleaları alınmak suretile hazırlanacak bir tipe göre tanzim edilmesi lâzımdır.

İktisadî kaidelere göre amortisman payları, envanter kıymetleri ve normal işletme üzerinde müsbet veya menfi tesirler icra eden âmiller raporda ve cetvellerde izah edilir.

MADDE 24 — Umumî murakabe heyeti, kendisine tevdi olunan bilânçolarla kâr ve zarar hesaplarını teşekküllerle müesseselerin bütün muameleleri ve hesapları üzerinde yapmış olduğu tedkiklerin neticeleriyle karşılaştırılmak suretile bunların tahlilini ihtiva eden müdellel bir rapor hazırlar. Bu rapor ve bilânçolarla kâr ve zarar hesapları her teşekkülü başlıca faaliyet safhalarını gösterecek şekilde kendi idare meclisi tarafından hazırlanacak diğer bir raporla birlikte İktisad vekâletine ve alâkalı vekâlete gönderilir.

İktisad vekâleti veya alâkalı vekâlet bunları kendi mütaleası ile birlikte Umumî Heyete verilmek üzere Başvekâlete gönderir.

Bilânçolarla kâr ve zarar hesaplarının ve bu husustaki bütün raporların en geç haziran ayı iptidasında Umumî Heyete verilmiş ve bu heyetin azasına dağıtılmış olması lâzımdır.

Umumî Heyet, en geç ikinci teşrin sonuna kadar toplanarak tedkikata başlar.

Bilânçolarla kâr ve zarar hesaplarının Umumî Heyet tarafından tasdik idare meclislerinin o sene için ibrasını tazammun eder.

Bilânçolar, Umumî Heyet tarafından kabul ve tasdik edildikten sonra neşir ve ilân olunur.

MADDE 25 — Bu kanun hükümlerine tâbi teşekküllerle 26 ncı madde mucibince kurulacak

kurulacak müesseselerin hesap senesi, takvim senesidir.

*Teşekküller tarafından kurulacak müesseselere
aid hükümler*

MADDE 25 — Bu kanun hükümlerine tâbi teşekküller, ellerinde bulunan teşebbüsleri, hususî hukuk kanunlarına göre idare edilmek ve kendilerine bağlı olmak ve hükmi şahsiyeti haiz bulunmak üzere, kurulacak mahdud mesuliyetli müesseselere devre mecburdurlar. Ancak lüzum ve zaruret halinde, herhangi bir teşebbüsü, İcra Vekilleri Heyeti, bu hükümden istisna edebilir.

Müessese haline getirilecek teşebbüslerden, mahiyetleri veya buldukları mahal itibarile idarelerinin birleştirilmesi faydalı görülecek olanların bir müessese halinde toplanması caizdir.

MADDE 26 — Yirmi beşinci madde mucibince müesseselere devir keyfiyeti, alâkalı teşekkülün idare meclisi tarafından ittihaz ve İktisad vekâleti tarafından tasdik edilecek kararlarla icra olunur.

Bu kararlarda müesseselerin :

- a) İdare merkezi ile ticaret unvanları,
- b) Mahdud mesuliyetli oldukları,
- c) Meşgul olacakları mevzular,
- d) İtibarı ve tediye edilmiş sermayelerinin miktarı,
- e) Tediye edilmiş sermayenin ne mikdarının ayn olduğu, tasrih edilir.

Bu kararların ticaret sicilinde kayid ve ilânı ile hükmi şahsiyet vücut bulur.

MADDE 27 — Yirmi beşinci madde mucibince kurulan müesseselerin sermayelerinin tezyidi ve tenkisi muameleleri de, alâkalı teşekkül idare meclisi tarafından ittihaz, İktisad vekâleti tarafından tasdik edilecek kararlarla icra edilir. Bu kararların da ticaret sicilinde kayid ve ilânı mecburidir.

Ancak sermayenin tenkisi hakkında ittihaz ve tasdik edilen kararlar, ticaret sicilinde kayid ve ilândan itibaren bir sene sonra tatbik edilebilir.

MADDE 28 — Yirmi beşinci madde mucibince kurulan müesseselerin idare unvanları, müdür ile idare komitasından ibarettir.

müesseselerin hesap senesi, takvim yılıdır.

*Teşekküller tarafından kurulacak müesseselere
aid hükümler*

MADDE 26 — Bu kanun hükümlerine tâbi teşekküller, ellerinde bulunan teşebbüsleri hususî hukuk hükümlerine göre idare edilmek ve kendilerine bağlı olmak ve hükmi şahsiyeti haiz bulunmak üzere kurulacak mahdud mesuliyetli müesseselere devretmeğe mecburdurlar.

Ancak; lüzum ve zaruret halinde her hangi bir teşebbüsü İcra Vekilleri Heyeti bu hükümden istisna edebilir.

Müessese haline getirilecek teşebbüslerden mahiyetleri veya buldukları yer itibarile idarelerinin birleştirilmesi faydalı görülecek olanların bir müessese halinde toplanması caizdir.

MADDE 27 — Hükümetin 26 nci maddesi aynen

MADDE 28 — Hükümetin 27 nci maddesi aynen

MADDE 29 — Hükümetin 28 nci maddesi aynen

MADDE 29 — Müdür, müessesenin bütün idare ve muamelâtından mesul olup müesseseyi adli idari ve beledi makamlar nezdinde ve üçüncü şahıslara karşı temsil eder.

MADDE 30 — İdare komitesi, müessese müdürünün riyaseti altında müessesenin imza salâhiyetini haiz memurlarından terekküb eder.

İcabında bu idare komitesi, müessesenin sermayesine ve işinin ehemmiyetine nazaran, alâkalı teşekkül idare meclisinin kararı ve alâkadar vekâletin tasvib ve tasdikile müstemirren müessese merkezinde çalışmak ve adedi üçü geçmemek üzere, haricîten de tayin edilebilir. Bunlara verilecek aylık ücret de, aynı şekilde tesbit olunur.

MADDE 31 — İdare komitesinin vazifesi, müessesenin faaliyetini, iş programına ve alâkalı teşekkül tarafından tesbit edilmiş olan esaslara göre sevk ve idare etmektir.

MADDE 32 — Her müessesenin müdürü ve imza salâhiyetini haiz memurları, alâkalı teşekkül umum müdürünün inhası üzerine, teşekkülün idare meclisi tarafından diğer memur ve müstahdemleri de, müessese müdürü tarafından tayin olunur. Müdür, tayin ettiği memur ve müstahdemler hakkında alâkalı teşekkül umum müdürlüğüne malûmat verir.

MADDE 33 — Her müessese, alâkalı teşekkül tarafından tayin edilen zamanda, ertesi seneye aid iş programını hazırlayıb teşekkülün umum müdürlüğüne tevdi eder.

Umum müdürlük, mütaleasile birlikte, bu programı idare meclisine verir. İdare meclisi, programın tatbiki için geçecek hazırlık müddetini de göz önünde tutarak tatbikatını yapar ve kabul edilen şeklini umum müdürlüğe iade eder.

Gerek teşekkül ve gerek müessese tarafından görülecek lüzum üzerine iş programı, sene içinde de aynı surette tadil edilebilir.

Yukarıki fıkralar mucibince teşekkül idare meclisi tarafından tasdik edilecek iş programlarının birer sureti, tasdik müteakib İktisad vekâleti ile alâkadar vekâlete ve umumî murakabe heyetine gönderilir.

MADDE 34 — Bu kanun hükümlerine tâbi teşekküller, kurdukları müesseseler üzerinde

MADDE 30 — Müdür, müessesenin bütün idare ve muamelelerinden mesul olup müesseseyi kazaî ve idari makamlar nezdinde ve üçüncü şahıslara karşı temsil eder.

MADDE 31 — İdare komitesi, müessese müdürünün reisliği altında varsa muavinleriyle müessesenin mensub olduğu teşekkülün idare meclisi tarafından müessesenin servis şefleri arasından seçilecek en az üç zatten terekküb eder.

MADDE 32 — İdare komitesinin vazifesi, müessesenin rasyonel faaliyetini iş programına ve alâkalı teşekkül tarafından tesbit edilmiş olan esaslara göre sevk ve idare etmektir.

MADDE 33 — Her müessesenin müdürü ve muavinleriyle servis şefleri alâkalı teşekkül umum müdürünün inhası üzerine, teşekkülün idare Meclisi tarafından diğer memur ve müstahdemleri de, müessese müdürü tarafından tayin olunur.

Müdür, tayin ettiği memur ve müstahdemler hakkında alâkalı teşekkül umum müdürlüğüne malûmat verir.

MADDE 34 — Her müessesenin idare komitesi, alâkalı teşekkül tarafından tayin edilen zamanda, ertesi seneye aid iş programını hazırlayıb teşekkülün umum müdürlüğüne tevdi eder.

Umum müdürlük, mütaleasile beraber bu programı idare meclisine verir. İdare meclisi; programın tatbiki için geçecek hazırlık müddetini de göz önünde tutarak tedkikatını yapar ve kabul edilen şeklini umum müdürlüğe iade eder.

Gerek teşekkül ve gerek müessese tarafından görülecek lüzum üzerine iş programı sene içinde de aynı suretle değiştirilebilir.

Yukarıki fıkralar mucibince teşekkül idare meclisi tarafından tasdik edilecek iş programlarının birer sureti tasdik müteakib İktisad vekâletile alâkalı vekâlete ve umumî murakabe heyetine gönderilir.

MADDE 35 — Bu kanun hükümlerine tâbi teşekküller kurdukları müesseseler üzerinde da-

daimî murakabe ve teftiş hakkını haizdirler.

Müesseselerin hesap mizanlarını gösteren üçer aylık cetveller, alâkalı teşekküller tarafından İktisad vekâleti ile alâkadar vekâlete ve bir sureti umumî murakabe heyetine tevdi edilir. Bu cetvellerin formülleri ve tevdi tarihleri, teşekküllerin mütaleası alındıktan sonra İktisad vekâleti ile alâkadar vekâlet tarafından tesbit olunur.

MADDE 35 — Müesseselerinin borçlarından dolayı alâkalı teşekküller aleyhine, ancak bu müesseselerin acze düşmeleri halinde ve yalnız tediye edilmemiş sermayeleri haddi dahilinde takibat yapılabilir.

Teşekküllerin müesseselere kefil olmaları gibi bir akidle bağlanmalarından doğan borçlar, umumî hükümlere tâbi kalır.

MADDE 36 — Müessesenin safî kârından % 10 u muhtemel zararlar karşılığı olarak sermayenin dörtte birine varıncaya kadar ihtiyat sermayesini teşkil etmek üzere ayrılır. Ayrılan karşılık bilânçonun tasdikinden itibaren azami altı ay zarfında her müessesenin, alâkalı teşekkül nezdindeki hesabı mahsusuna yatırılır. Bu karşılığın ne suretle kullanılacağı, teşekkül idare meclisinin kararı ve alâkadar vekâletin tasvibi ile tesbit edilir.

Geri kalan safî kârdan % 5 e kadar alâkalı teşekkül idare meclisinin karare, müessesenin hariçten tayin edilmiş idare komitesi azası ile memur ve müstahdemlerine maaş ve ücretleri nisbetinde ve bir aylık istihkaklarını geçmemek üzere ikramiye olarak verilir. Vazifesinde kusuru tesbit edilenlere bu ikramiye verilemeyeceği gibi fevkalâde hizmeti görülenlere verilecek ikramiye de iki maaş mikdarına kadar çıkarılabilir. Kârın bakiyesi alâkalı teşekkülün bilânçosuna idhal edilir.

MADDE 37 — Yirmi beşinci madde mucibince kurulan müesseseler, Hükümetin teklifi ve umumî heyetin kararı ile limited veya anonim şirket haline konabilirler. Bu takdirde hissedarların Türk olması ve hisse senedlerinin nama muharrer bulunması şarttır. Ancak, lüzum ve zaruret halinde, İcra Vekilleri heyeti karare,

imî murakabe ve teftiş hakkını haizdirler.

MADDE 36 — 26 ncı madde mucibince kurulacak müesseselerin hesap mizanlarını ve faaliyet neticelerini gösteren üçer aylık cetveller alâkalı teşekküller tarafından İktisad vekâleti ile alâkadar vekâlete ve bir sureti umumî murakabe heyetine gönderilir.

Bu cetvellerin formülleri ve gönderilme tarihleri teşekküllerin mütaleası alındıktan sonra İktisad vekâleti ile alâkalı vekâlet tarafından tesbit olunur.

MADDE 37 — 26 ncı madde mucibince kurulacak müesseselerin borçlarından dolayı alâkalı teşekküller aleyhine ancak bu müesseselerin acze düşmeleri halinde ve yalnız tediye edilmemiş sermayeleri haddi dahilinde takibat yapılabilir.

Teşekküllerin müesseselere kefil olmaları gibi bir akidle bağlanmalarından doğan borçlar umumî hükümlere tâbidir.

MADDE 38 — 26 ncı madde mucibince kurulacak müesseselerin safî kârlarından % 10 nu muhtemel zararlar karşılığı olarak sermayelerinin dörtte birine varıncaya kadar ihtiyat sermayelerini teşkil etmek üzere ayrılır. Ayrılan bu karşılıklar bilânçonun tasdikından itibaren en çok altı ay içinde her müessesenin alâkalı teşekkül nezdindeki hesabı mahsusuna yatırılır. Bu karşılığın ne suretle kullanılacağı teşekkül idare meclisinin kararı ve alâkalı vekâletin tasvibile tesbit edilir. Geri kalan safî kârdan 42 nci madde mucibince verilecek ikramiye çıkarıldıktan sonra kalan kısmı alâkalı teşekkülün bilânçosuna idhal edilir.

MADDE 39 — 26 ncı madde mucibince kurulan müesseseler Hükümetin teklifi ve umumî heyetin karare hissedarlarının Türk olması ve hisse senedlerinin nama muharrer bulunması şartıyla limited veya anonim şirketi haline konabilir.

Ancak, lüzum ve zaruret halinde meydana

meydana gelecek anonim şirketlerinin hisseleri hâmiline aid olabilir.

MADDE 38 — Bu kanun hükümlerine tâbi teşekküllerin kurdukları müesseselerle münasebetleri ve bu müesseselerin alâkalı teşekküller tarafından teftiş ve murakabesi şekilleri, bu kanunun meriyeti tarihinden itibaren bir sene içinde, İktisad vekâleti ile alâkadar vekâlet tarafından hazırlanacak ve İcra Vekilleri heyeti tarafından tasdik edilecek bir statü ile tesbit olunur.

MADDE 39 — Bu kanun hükümlerine tâbi teşekküllerden müesseselere ve müesseselerden limited veya anonim şirketlerine vukubulacak devir ve ferağ muameleleriyle teessüsün istilzam edeceği her türlü muameleler hiç bir vergi ve resim ve harca tâbi değildir.

Müteferrik hükümler

MADDE 40 — Sermayesinin en az yarısı, bu kanuna tâbi teşekküllere aid bulunan şirketlerin murakabesi, bu kanun hükümlerine tâbidir.

MADDE 41 — Bu kanun hükümlerine tâbi teşekküller ile kurdukları müesseselerin idare meclisi veya idare komitesi reis ve azası ile umum müdürleri ve muavinleri ve diğer memur ve müstahdemleri gerek halk ile, gerek mensub oldukları teşekkül veya müesseselerle münasebetlerinde hususî hukuk kanunlarına tâbidirler.

Bu teşekküllerle müesseselerin para ve para hükmündeki evrak ve senedleri ve sair malları aleyhine ve bilânço, zabıtname, rapor ve diğer her nevi evrak ve defterleri ve vesikaları üzerinde suç işleyen umumî murakabe heyeti, idare meclisi veya idare komitesi reis ve azaları ile umum müdür ve muavinleri ve sair memur ve müstahdemleri, bu suçlardan dolayı Devlet memurları gibi ceza görürler.

gelecek anonim şirketlerinin hisselerinin bir kısmı veya tamamı İcra Vekilleri Heyeti kararla hâmiline aid olabilir.

MADDE 40 — Bu kanun hükümlerine tâbi teşekküllerden müesseselere ve müesseselerden limited veya anonim şirketlerin vuku bulacak devir ve ferağ muameleleriyle teessüsün istilzam edeceği her türlü muameleler ve tesciller hiç bir resim ve harca tâbi değildir.

Müteferrik hükümler

MADDE 41 — Sermayesinin en az yarısı bu kanuna tâbi teşekküllere aid bulunan şirketlerin bilânçolarının tanzimi ve murakabesi bu kanun hükümlerine tâbidir.

MADDE 42 — Bu kanun hükümlerine tâbi teşekküllerin safi kârlarından % 5 şî muhtemel zararlar karşılığı olarak sermayelerinin dörtte birine varıncaya kadar ihtiyat sermayelerini teşkil etmek üzere ayrıldıktan sonra bakiyesinin % 5 şîne kadarı Umumî heyet kararla idare meclisleri reis ve azaları ile umum müdür muavinlerine ve diğer memur ve müstahdemlerine maaş ve ücretleri nisbetinde ve bir aylık istihkaklarını geçmemek üzere ikramiye olarak verilir.

26 ncı madde mucibince kurulacak müesseselerin safi kârlarından 28 nci maddeye göre, ayrılacak ihtiyat sermaye kısmı çıkarıldıktan sonra geri kalan kısmından yüzde beşe kadar alâkalı teşekkül idare meclisinin kararla müessesenin idare komitesi reis ve azası ile diğer memur ve müstahdemlerine maaş ve ücretleri nisbetinde ve bir aylık istihkaklarını geçmemek üzere ikramiye olarak verilir.

Vazifelerinde kusuru tesbit edilenlere bu ikramiyé verilemeyeceği gibi fevkalâde hizmeti görülenlere verilecek ikramiye de iki maaş mikdarına kadar çıkarılabilir.

MADDE 42 — Umum murakabe heyeti reis ve azası ile teşekküllerin ve müesseselerin idare meclisi veya idare komitesi reis ve azası ve umum müdür ve muavinleri ve sair memur ve müstahdemler vazifelerinin ifasında müdebbir ve basiretkâr bir tacir gibi harekete mecbur ve bundan hukukan mesuldurlar.

Bunlar, vazifelerini yaptıkları sırada, vazifeleri icabı ifşasında zarar melhuz olan bir sırta vakıf olup da makbul bir sebebe müstenid olmaksızın bu sırrı ifşa ederlerse, bir aydan bir seneye kadar hapis ve 200 liradan 1000 liraya kadar ağır para cezasına mahkûm edilirler ve ayrıca altı aydan iki seneye kadar meslek ve sanatlarını icradan mahrumiyet cezasile cezalandırılırlar.

MADDE 43 — Bu kanun hükümlerine tâbi teşekküller ile kurdukları müesseselerin memurlarında bulunması lâzım gelen vasıflar bunların kendi hususî kanunları ve dahili mevzuatı ile tayin olunur.

MADDE 44 — Umumî murakabe heyeti reis ve azası ile bürosunda çalışanların ve teşekküllerle kurdukları müesseselerin memur ve müstahdemlerinin istikballerini temine aid esaslar, ayrı bir kanunla tesbit olunur.

Teşekküllerin idare meclisleri reis ve azası ile umum müdür ve muavinlerinin bu ikramiyeleri, İktisad vekilinin tensibile verilir.

MADDE 43 — Umumî murakabe heyeti reis ve azası ile teşekküllerin ve müesseselerin idare meclisi veya idare komitesi reis ve azası ve umum müdür ve muavinleri ve sair memur ve müstahdemleri vazifelerinin ifasında basiretli ve tedbirli bir tacir gibi harekete mecbur ve buna aykırı hareketlerinden hukukan mesuldürler.

Bu teşekküllerle müesseselerin paraları ve para hükmündeki evrak ve senedleri ve sair malları aleyhine ve bilânço, zabıtname, rapor ve diğer her nevi evrak ve defterleri ve vesikaları üzerinde suç işleyen umumî murakabe heyeti; İdare meclisi veya idare komitesi reis ve azaları ile umum müdür ve muavinleri ve sair memur ve müstahdemleri bu suçlardan dolayı Devlet memurları hakkında tatbik edilen cezayı görürler.

Bunlar, vazifeleri icabı ifşasında zarar melhuz olan bir sırta vazifelerini yaptıkları sırada vakıf olupta makbul bir sebebe müstenid olmaksızın bu sırrı ifşa ederlerse bir aydan bir seneye kadar hapis ve iki yüz liradan bin liraya kadar ağır para cezasile cezalandırılırlar. Haklarında ayrıca altı aydan iki seneye kadar bu kanun hükmüne tâbi teşekküllerle müesseselerde ve Devlet hizmetlerinde çalışmaktan mahrumiyet cezası da hükmolunur.

MADDE 44 — Hükûmetin 43 ncü maddesi aynen.

MADDE 45 — Umumî murakabe heyeti reis ve azası ile bürosunda çalışanların ve teşekküllerle kurdukları müesseselerin umum müdürleri ve muavinleriyle idare komitesi reis ve azası ve diğer bütün memur ve müstahdemleri başka hiç bir işle meşgul olamazlar.

Bu kanun hükümlerine tâbi teşekküllerin idare meclisleri reis ve azası, sermayesinin tamamı Devlet tarafından verilmiş veya sermayesine Devletçe iştirâk edilmiş bütün teşekkül ve müesseselerde ve mümasil serbest teşekküllerde hiç bir vazife alamayacakları gibi idare meclisinde buldukları teşekküllerin iştirak

MADDE 45 — Umumî murakabe heyeti reis ve azasile bürosunda çalışanların ve teşekküllerle kurdukları müesseselerin idare meclisi veya idare komitesi reis ve azasile umum müdürleri ve mavinleri ve diğer bütün memur ve müstahdemleri hariçte başka hiç bir işle meşgul olmazlar.

Ancak, bu teşekküllerin umum müdürleriyle muavinleri ve birinci derecedeki imza salâhiyetini haiz memurları, İcra Vekilleri Heyeti kararıyla, bu kanun hükümlerine tâbi diğer bir teşekkül idare meclisinde aza olabilirler bu takdirde kendilerine verilecek ücret tayin edildikleri teşekkül idare meclisi azasına verilen aylık ücretin üçte birinden çok olamaz.

MADDE 46 — Bu kanunun hükümlerine tâbi teşekküllerle 25 nci madde mucibince kurulan müesseseler, kazanç vergisine aid beyannamelerini ayrı ayrı, buldukları mahal varidat dairelerine verirler. 25 nci maddede yazılı müesseseler haricinde kalan şubelerin hesapları, teşekkülün merkezi tarafından verilecek beyanname gösterilir. Teşekküllerin verecekleri kazanç beyannamesinde 25 nci madde mucibince kurulan müesseselerin kazanç ve masrafları dahil edilmez.

Teşekkül ve müesseseler beyannamelerini, bilançonun Umumî Heyet tarafından tasdikını takib eden ay içinde verirler.

MADDE 47 — Bu kanun hükümlerine tâbi teşekküllerle 25 nci madde mucibince kurulan müesseselerinin kazanç vergileri, bu vergiye tâbi kazançlarının % 12 sinden ibarettir.

MADDE 48 — 2395 sayılı kazanç vergisi kanununun 8 nci maddesinin 1 nci bendi ile 33 ncü

ittigi maddelerin imali ve ticareti işlerini de yapamazlar.

Yüksek mekteplerde profesörlük ve teşekküllerle müesseseler tarafından açılacak kurslarda öğretmenlik bu maddede yazılı memnuiyet hükmünden müstesnadır.

MADDE 46 — Bu kanun hükümlerine tâbi teşekküllerle 26 ncı madde mucibince kurulacak müesseseler kazanç vergisine aid beyannamelerini ayrı, ayrı buldukları yer varidat dairelerine verirler.

26 ncı maddede yazılı müesseseler haricinde kalan şubelerin hesapları teşekkülün merkezi tarafından verilecek beyanname gösterilir.

Teşekküllerin verecekleri kazanç beyannamesinde 26 ncı madde mucibince kurulacak müesseselerin kazanç ve masrafları idhal edilmez.

Teşekkül ve müesseseler beyannamelerini bilançonun Umumî Heyet tarafından tasdikını takib eden ay içinde verirler.

MADDE 47 — Bu kanun hükümlerine tâbi teşekküllerle 26 ncı madde mucibince kurulacak müesseselerin verecekleri kazanç vergileri bu vergiye tâbi kazançlarından Anonim şirketlerine aid nisbet dahilinde tahakkuk ettirilir.

MADDE 48 — 2395 sayılı kazanç vergisi kanununun 8 nci maddesinin birinci bendile 33 ncü maddesile ve 74 ncü maddesinin B fıkrası hükümleri bu kanun hükümlerine tâbi teşekküllerle şubelerine ve 26 ncı madde mucibince kurulacak müesseselere karşı taahhüdatta bulunan müteahhidlerle bu müteahhidlere karşı derece derece taahhüdatta bulunanlar hakkında cari değildir.

Bu taahhüd işleri hakkında kazanç vergisi kanununun umumî hükümleri tatbik olunur.

MADDE 49 — Bu kanunun tatbik sureti ile teşekküllerin kurdukları müesseselerle münase-

maddesi ve 74 nci maddesinin (B) fıkrası hükümleri, bu kanun hükümlerine tâbi teşekküllerle şubelerine ve 25 nci madde mucibince kurulan müesseselere karşı taahhüdatta bulunan müteahhidlerle bu müteahhidlere karşı derece derece taahhüdatta bulunanlar hakkında cari değildir.

Bu taahhüd işleri hakkında kazanç vergisi kanununun umumî hükümleri tatbik olunur.

MADDE 49 — Bu kanun hükümleine tâbi teşekküller ile 25 nci madde mucibince kurulan müesseselere mensub idare meclisi ve komitesi reis ve azası ile diğer bütün memur ve müstahdemlerinin maaş ve ücretlerinden kesilecek kazanç ve sair vergiler umumî hükümlere tâbidir.

MADDE 50 — Sümerbank, Etibank, Türkiye Cumhuriyeti Ziraat bankası ve Denizbank kanunlarıyla Devlet Ziraat işletmeleri kurumu kanunundaki hükümlerden bu kanuna muhalif olanlar mülğadır.

MUVAKKAT MADDE (A) — Ellinci madde de yazılı teşekküller ile müesseselerin salâhiyetli idare ve murakabe uzuvları, neşri tarihinden itibaren bir sene içinde, bu kanun hükümlerine göre teşkil olunur.

MUVAKKAT MADDE (B) — Bu kanunun neşri tarihinden itibaren bir sene içinde, ellinci maddede yazılı teşekküller, sermayesinin tamamı kendilerine aid olan şirketleri, bu kanun hükümlerine intibak ettirmeğe mecburdurlar. Bu suretle müessese haline kalbi icab eden şirketlerin müessese şekline inkilâplarında, ticaret kanununun tasfiyeye müteallik hükümleri tatbik olunmaz. Yapılacak devir ve ferağ muameleleri, her türlü ferağ harç ve pesimlerinden muafır.

MUVAKKAT MADDE (C) — Bu kanunun maddesi hükmü Sümerbank ve ona bağlı müesseseler hariç olmak üzere diğer teşekkül ve müesseselere karşı bu kanunun meriyete girdiği tarihten evvel aktedilmiş olan taahhüdlere şamil değildir.

betleri ve bu müesseselerin alâkalı teşekküller tarafından teftiş ve murakabeleri hakkında nizamnameler yapılır.

MADDE 50 — Sümerbank, Etibank, Türkiye Cumhuriyeti Ziraat bankası ve Denizbank ile Devlet ziraat işletmeleri kurumu bu kanun hükümlerine tâbidir.

MADDE 51 — Hükümetin 50 nci maddesi aynen.

MUVAKKAT MADDE — A) 50 nci maddede yazılı teşekküllerle müesseselerin salâhiyetli idare ve murakabe uzuvları, neşri tarihinden itibaren bir sene içinde bu kanun hükümlerine göre teşkil ve tanzim olunur.

Şu kadar ki; yukarıki fıkra hükmü yerine getirilinceye kadar bu teşekküllerle müesseselerin teşekkül, idare ve murakabesi mevcut ahkâma göre devam eder.

MUVAKKAT MADDE — B) Bu kanunun neşri tarihinden itibaren bir sene içinde 50 nci maddede yazılı teşekküller sermayesinin tamamı kendilerine aid şirketleri bu kanun hükümlerine intibak ettirmeğe mecburdurlar. Bu suretle müessese haline kalbi icab eden şirketlerin müessese şekline inkilâplarında ticaret kanununun tesviyeye aid hükümleri tatbik olunmaz. Yapılacak devir ve ferağ muameleleri ve tesciller her türlü resim ve harçtan muafır.

MUVAKKAT MADDE — C) Bu kanunun 48 nci maddesi hükmü, teşekkül ve müesseselere karşı bu kanunun meriyete girdiği tarihten evvel aktedilmiş olan taahhüdlere şamil değildir. 3111 sayılı kanun hükmü mahfuzdur.

MUVAKKAT MADDE — D) Bu kanun hükümlerinin şumulü dairesine giren teşekküllerde en az altı sene idare meclisi reisi ve azalıklarında bulunmuş olanların bu teşekküllerde aynı vazifeye tayin edilmeleri halinde 15 nci maddede yazılı kayıtlardan vareste tutulmalarına İcra Vekilleri heyeti karar verebilir.

MADDE 51 — Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

MADDE 52 — Bu kanunun hükümlerini icraya İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

5 - V - 1938

Bş. V.	Ad. V.	M. M. V.
<i>C. Bayar</i>	<i>Ş. Saracoğlu</i>	<i>K. Özalp</i>
Da. V.	Ha. V.	Mal. V.
<i>Ş. Kaya</i>	<i>Dr. T. R. Aras</i>	<i>F. Ağralı</i>
Mf. V.	Na. V.	İk. V.
<i>S. Arıkan</i>	<i>A. Çetinkaya</i>	<i>Ş. Kesebir</i>
<i>S. İ. M. V.</i>	<i>G. İ. V.</i>	<i>Zr. V.</i>
<i>Dr. H. Alataş</i>	<i>Rana Tarhan</i>	<i>F. Kurdoğlu</i>

MADDE 52 — Hükümetin 51 nci maddesi aynen

MADDE 53 — Hükümetin 52 nci maddesi aynen